

Kristine Sandland Kristensen

"Jeg kalte dem Dukken og Maskinen"

En affektteoretisk og norskdidaktisk orientert analyse av emosjonelle mestringsstrategier i romanen *Kinderwhore* (2018)

Masteroppgave i lektorutdanningen i nordisk

Veileder: Silje Haugen Warberg

Mai 2023

Kristine Sandland Kristensen

"Jeg kalte dem Dukken og Maskinen"

En affektteoretisk og norskdidaktisk orientert analyse
av emosjonelle mestringsstrategier i romanen
Kinderwhore (2018)

Masteroppgave i lektorutdanningen i nordisk
Veileder: Silje Haugen Warberg
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Romanen *Kinderwhore* (2018) av Maria Kjos Fonn ble nominert til Brageprisen og hun fikk god kritikk for denne romanen. Hun er en forfatter som sprenger grenser med tanke på brutaliteten og hvilke temaer hun skriver om i hennes romaner. Karakterene i hennes verk går ofte gjennom traumatiserende opplevelser og dette gjør bøkene hennes veldig brutale, men også utrolig engasjerende for leseren.

Formålet med denne masteroppgaven er å undersøke de emosjonelle mestringsstrategiene hovedpersonen Charlotte benytter i møte med omsorgssvikt, psykisk uhelse og seksuelt misbruk. Denne analysen vil bruke affektteoretiske begreper for å undersøke disse mestringsstrategiene. Videre vil denne litterære analysen danne et utgangspunkt for å skissere et forslag til et norskfaglig undervisningsopplegg basert på metoden litterær samtale, som knyttes til det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i LK20.

Abstract

The novel *Kinderwhore* (2018) by Maria Kjos Fonn was nominated for the Brage Prize, and the author received good reviews for her work. Kjos Fonn is a writer who pushes the boundaries of brutality and the themes she explores in her novels. Her characters frequently go through traumatic experiences, making her books both brutal and incredibly engaging for the reader.

The purpose of this Master's thesis is to investigate the emotional coping strategies used by the main character, Charlotte, when dealing with neglect, mental illness, and sexual abuse. To investigate these coping strategies, this analysis will employ concepts from affect theory. Furthermore, the analysis will serve as the foundation for developing a proposal for a Norwegian language teaching program based on the literary conversation method, which is linked to the LK20 curriculum's interdisciplinary theme of health and life skills.

Forord

Nå kan jeg endelig kalle meg ferdigutdannet lektor i nordisk! Dette har vært en lang prosess fra jeg begynte å tenke på hva man ønsket å skrive om da jeg begynte på fjerdeåret og til at jeg nå sitter med en ferdig masteroppgave. Jeg har hele tiden hatt lyst til å kombinere en masteroppgave i litteratur med noe som kunne være rettet mot arbeidet som jeg skal gjøre i skolen. Derfor var det ekstra gøy å skrive denne oppgaven, fordi jeg har fått skrive om noe som jeg synes er veldig interessant og relevant.

Jeg ønsker å takke min veileder, Silje Haugen Warberg. Hun har vært et stort bidrag til at dette prosjektet ser ut som det gjør nå. Uten hennes innspill, gode kommentarer og fantastiske veiledning hadde ikke mine tanker og ideer kommet så godt frem.

Videre vil jeg takke mine fantastiske studievenner Ingvild, Ragnhild, Martine og Johanna. Dere har gjort masterarbeidet, men også de siste fem årene til en av de mest artige periodene i mitt liv. Humoren og deres gode humør har beriket studietiden min!

Takk til mamma og pappa som alltid er interessert i det jeg holder på med og stiller opp for meg når jeg trenger noe. En spesiell takk går til Julie som har bidratt med alt fra korrekturlesing til middag når jeg kommer sent hjem fra lesesalen. Resultatet hadde ikke blitt like godt hvis jeg ikke hadde hatt så mange fine mennesker rundt meg.

Kristine Sandland Kristensen
Trondheim, mai 2023

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Om romanen	3
1.2 Oppgavens disposisjon	4
2. Teori	6
2. 1 Affektiv narratologi.....	6
2. 2 Leserens affektive møte med en tekst	8
2. 3 Emosjonell literacy og empati	10
2. 4 Tidligere forskning på folkehelse og livsmestring	12
2. 5 Litterære samtaler som undervisningsmetode	15
3. Mestringsstrategier– Charlottes vei ut av traumene?	18
3.1 Charlottes første møter med rus	18
3.2 Charlottes strategier for å overleve.....	20
3. 2. 1 Charlottes største traumer	23
3. 2. 2 Maskinens endelige inntreden i Charlottes handlingsmønster.....	25
3. 3 Charlottes alternative mestringsstrategier	28
3. 3. 1 Fahimas rolle som døråpner til Charlottes legning	28
3. 3. 2 Charlottes trygge møte med Lykke og stallen	29
3. 3. 3 Kristines rolle som grensesetter – viktigheten av hennes blick på Charlotte	31
4. Kan <i>Kinderwhore</i> være et bidrag til folkehelse og livsmestring i norskfaget? En didaktisk drøfting	36
4. 1 Et utgangspunkt for en litterær samtale om <i>Kinderwhore</i>	39
5. Konklusjon	44
6. Litteraturliste	46

1. Innledning

Denne oppgaven skal ta for seg romanen *Kinderwhore* (2018) av Maria Kjos Fonn og undersøke de emosjonelle mestringsstrategiene hovedpersonen benytter i møte med omsorgssvikt, psykisk uhelse og seksuelt misbruk. Romanen handler om ungdomstiden til Charlotte, som har hatt en barndom preget av en lite tilstedeværende mor. Charlotte har møter med seksuelle overgrep, rus, psykisk helsevern og hun opplever usikkerhet rundt sin egen seksuelle legning. Maria Kjos Fonn ble nominert til Brageprisen for *Kinderwhore*, og dette verket påvirker de aller fleste som leser boka. I en anmeldelse av verket står det følgende: «Mange har skrevet godt om at det er forjævelig å være ung. Men få har gjort det bedre enn Maria Kjos Fonn» (Hatlen, 2019). En annen anmelder skriver: «Kinderwhore er så sterk lesning at man får lyst til å legge den fra seg. Glemme den. Men det kommer du aldri til å gjøre om du først plukker den opp.» (Ekeberg, 2018). Som snart ferdigutdannet lektor i nordisk, ønsket jeg å finne et masterprosjekt med relevans for klasseromsarbeid. Jeg kommer til å bruke en affektteoretisk analyse av romanen som utgangspunkt for å skissere et forslag til et norskfaglig undervisningsopplegg basert på metoden litterær samtale, som knyttes til det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i LK20.

Både den litterære analysen og den påfølgende skisserte undervisningsopplegget vil ta utgangspunkt i følgende problemstilling:

Hvordan tematiseres ulike emosjonelle mestringsstrategier i møte med omsorgssvikt, rusmisbruk og seksuelle overgrep i Kinderwhore?

For å utforske denne problemstillingen vil jeg ta utgangspunkt i en affektteoretisk tilnærming til det litterære verket, og knytte den til aktuelle didaktiske problemstillinger.

Ut ifra denne problemstillingen har oppgaven formulert følgende forskningsspørsmål:

- Hva slags affekt og følelse knyttes til rus, psykisk helse og seksualitet i romanen, og hvordan håndterer Charlotte disse gjennom mestringsstrategiene hun kaller Dukken og Maskinen?

- Hvordan kan denne litterære analysen danne utgangspunkt for en litterær samtale om romanen, og hvilke didaktiske problemstillinger gjør seg gjeldende i forbindelse med et slikt undervisningsopplegg?
- Hvordan kan den litterære analysen og det skisserte undervisningsopplegget knyttes til tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i norskfaget?

Grunnlaget for oppgaven blir en litteraturanalytisk undersøkelse av *Kinderwhore* i lys av affektiv narratologi, med vekt på å undersøke fremstillingen av ulike emosjonelle mestringsstrategier i møte med rusmisbruk, seksuelle overgrep og omsorgssvikt, og hva slags betydning de får for Charlottes følelsesmessige utvikling i romanen. Analysen vil bli delt opp i to hoveddeler hvor den første vil undersøke hvordan mestringsstrategier Charlotte bruker for å flykte fra følelsene sine. Den andre delen av analysen vil undersøke Charlottes alternative mestringsstrategier og hvem eller hva som gjør at hun klarer å reise tilbake til følelsene sine. Med bakgrunn i hva analysen finner ut av vil oppgaven skissere et opplegg til en litterær samtale som kan belyse det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring.

Den litterære analysen tar utgangspunkt i en affektteoretisk tilnærming til litterære tekster. Grunnen til at masteroppgaven velger å bruke affektteori, er på bakgrunn av affektteoriens muligheter innenfor å undersøke følelsesaspektet i litterære verk. Lise-Mari Lauritzen tar til orde for å bruke affektiv narratologi som et analyseverktøy i norskfaget hvis man skal belyse folkehelse og livsmestring (Lauritzen, 2021, s. 27). Affektteori gir mulighet til å drøfte hvilke følelsesmessige reaksjoner som kan oppstå hos leseren i møtet med romanen, og muligheten for å utvikle det som kalles emosjonell literacy (Sivertsen, 2022, s. 2). Derfor velger denne masteroppgaven å ta utgangspunkt i affektiv narratologi og affektteori. Oppgaven vil ta i bruk begrepene emosjonell literacy og empati, teori om litterære samtaler og tidligere forskning på implementeringen av folkehelse og livsmestring i norskfaget. Målet er å argumentere for hvorfor litterære samtaler kan være en god inngang til å undersøke romanen og samtidig belyse sentrale temaer innenfor LK20s tematiske satsningsområde.

Da LK20 ble innført i norsk skole, -ble det satt fokus på folkehelse og livsmestring, bærekraftig utvikling og demokrati og medborgerskap. En del av denne oppgaven vil omhandle det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring. Tematikken i *Kinderwhore* kan knyttes opp mot dette nye tverrfaglige temaet, som blant annet legger til grunn for at elevene skal inneha kunnskap om psykisk helse, rus og seksualitet (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Slike temaer er sentrale i *Kinderwhore*, og derfor kan det være verdifullt å drøfte romanens relevans for folkehelse og livsmestring. Det er gjort lite forskning på hvordan lærere skal behandle det tverrfaglige temaet i sine klasserom, siden innførelsen av den nye læreplanen skjedde i 2020 (Lauritzen et al., 2021, s. 1). Temaet er viktig å undersøke, slik at vi kan få en større forståelse for hvordan undervisningen kan bidra til elevenes kompetanse i folkehelse og livsmestring. Den litterære samtalen kan fungere som en konkret inngang til å drøfte muligheter for å bruke *Kinderwhore* i norskundervisningen med dette som målsetning.

De didaktiske refleksjonene vil gjøres på bakgrunn av en affektteoretisk fundert tematisk analyse av romanen, der jeg undersøker hva slags mestringsstrategier Charlotte bruker for å glemme følelsene sine, men også hva slags strategier hun bruker for å finne tilbake til dem. Mestringsstrategiene er tett knyttet opp mot Charlottes personlige problemer, både hennes psykiske problemer, men også hennes problemer med rus og seksuelle erfaringer. Som en kommende norsklærer synes jeg at dette er temaer som vi lærer for lite om hvordan vi skal behandle i klasserommet. I læreplanen for norskfaget står det følgende om folkehelse og livsmestring:

Dette gir elevene grunnlag for å kunne gi uttrykk for egne følelser, tanker og erfaringer, noe som er viktig for å håndtere relasjoner og delta i et sosialt fellesskap. Lesing av skjønnlitteratur og sakprosa kan både bekrefte og utfordre elevenes selvilde og dermed bidra til deres identitetsutvikling og livsmestring. (Kunnskapsdepartementet, 2019).

Ved at den litterære analysen danner bakgrunn for å skissere et forslag til hvordan *Kinderwhore* kan brukes for å belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget, vil arbeidet med den litterære teksten få en konkretisert didaktisk tilleggsverdi. Jeg begrenser meg til å undersøke ett verk, og man kan innvende at det ville være ønskelig både å undersøke flere bøker med samme tematikk og å teste ut undervisningsopplegget i ulike klasserom. I så måte kan arbeidet jeg legger frem her, ses på som en analytisk forankret forslag til teoretiske og metodiske drøftinger, som det vil være mulig å videreutvikle i andre sammenhenger.

1.1 Om romanen

Kinderwhore handler om Charlotte og hun bor sammen med sin mor som sliter med rusproblemer og den psykiske helsen sin. Moren til Charlotte skaper et utrygt og uforutsigbart klima hjemme for Charlotte gjennom at det er et gjennomtrekk av ulike menn og mye rus, både alkohol og piller. Dette utrygge klimaet fører til at Charlotte blir voldtatt flere ganger av

morens kjæreste som heter Jonas og dette blir et stort traume for Charlotte. Resultatet av dette er at Charlotte havner i morens fotspor når det gjelder rus og i løpet av ungdomsårene blir Charlotte plassert på en psykiatrisk avdeling og i fosterhjem. Charlotte er rotløs i ungdomsårene og når hun er innlagt på psykiatrisk avdeling rømmer hun, men hun ringer politiet og angir seg selv. Dette leder til at hun får hjelp av NAV i en alder av 18 år og får en kommunal leilighet for unge. Hun tar ytterligere steg for å få orden på livet sitt da hun begynner på videregående opplæring for voksne. På skolen møter hun Kristine, og etter mye frem og tilbake, blir de kjæresten. Hun hjelper også Charlotte med å få Jonas dømt i retten for de brutale voldtektene hun opplevde som barn. Romanen avsluttes med at Jonas blir dømt og at Charlotte tar et oppgjør med sin mor og forteller henne om hvordan barndommen var for henne.

Kinderwhore er en kronologisk fortelling, men med innslag av noen tilbakeblikk.

Tilbakeblikkene til Charlotte er hendelser som allerede har skjedd i romanen. Som et resultat av den kronologiske fortellingen er det få tomrom, noe som gjør romanen veldig brutal, fordi alle de brutale hendelsene blir fremstilt detaljert. Fortelleren i denne historien er Charlotte og hun er en personal forteller, fordi hun bruker «jeg» som pronomen. Videre er det også intern fokalisering, som betyr at historien fortelles av personen som opplever hendelsene i historien (Claudi, 2013, s. 82). Tidsspennet til romanen går fra hun er et barn til hun er en ung voksen. Leseren får følge Charlotte i noen av de mest vanskeligste fasene, altså ungdomstiden og overgangen mellom ungdomstiden og voksenlivet.

1.2 Oppgavens disposisjon

Den første delen av oppgaven har gitt en oversikt over bakgrunn for oppgaven, problemstilling og didaktisk tilleggsverdi. Her forteller jeg om hvorfor jeg ønsker å skrive denne oppgaven og hvorfor jeg tenker at dette kan være interessant for mitt videre arbeidsliv som lektor. I denne delen blir problemstillingen presentert sammen med forskningsspørsmålene som denne masteroppgaven skal besvare.

Den andre delen av oppgaven vil ta for seg teorigrunnlaget til denne masteroppgaven. Her vil oppgaven starte med å trekke frem affektiv narratologi, hvor litteraturviterne Per Thomas Andersen og Patric Colm Hogan er sentrale teoretikere. Videre vil oppgaven trekke frem forskningen til litteraturviter Rita Felski og da legge vekt på affektteori. I tillegg vil denne

delen av oppgaven trekke frem begrepet emosjonell literacy og hvordan skjønnlitteratur kan oppøve elevens empati. Folkehelse og livsmestring er en sentral del av oppgaven og forskning som er gjort på folkehelse og livsmestring i norskfaget vil bli presentert. Helt til slutt i teoridelen, vil teori om litterære samtaler i undervisningssammenheng presenteres.

Deretter vil oppgaven analysere ulike sitater som er interessante for å belyse mestringsstrategiene til Charlotte. Analysen er delt i to, hvor den første delen belyser på hvilken måte Charlotte bruker mestringsstrategiene *Dukken* og *Maskinen* for å flykte fra følelsene sine. Den andre delen av analysen undersøker alternative mestringsstrategier som kan spores hos Charlotte. Denne delen undersøker også hvordan de alternative mestringsstrategiene bidrar til at hun kan legge vekk de skadelige mestringsstrategiene. De skadelige mestringsstrategiene er nært knyttet opp mot kategoriene rus, seksualitet og psykisk helse. Sitatene vil bli analysert i lys av affektiv narratologi.

Masteroppgaven vil helt til slutt argumentere for hvorfor *Kinderwhore* kan være et bidrag til å belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget. Oppgaven vil først vise til konkret tematikk i romanen som kan belyse folkehelse og livsmestring. Deretter argumenterer oppgaven for hvordan Martha Nussbaums begrep narrativ forestillingsevne kan bidra til at elever oppøver seg empati og emosjonell literacy. Videre vil masteroppgaven vise at en litterær samtale være formålstjenlig for at elevene kan undersøke *Kinderwhore*. Oppgaven vil foreslå at de skadelige mestringsstrategiene *Dukken* og *Maskinen* er et engasjerende utgangspunkt for en litterær samtale. Ved å bruke de to mestringsstrategiene kan elevene komme inn på flere punkter innenfor folkehelse og livsmestring. Denne delen avsluttes med at det blir formulert flere nivåinndelte spørsmål som elevene kan bruke i en litterær samtale.

2. Teori

I teorikapittelet vil oppgaven først presentere analysebegrepene innenfor affektiv narratologi som oppgaven skal bruke i analysekapittelet. Forskningen til teoretikeren Per Thomas Andersen, samt forskningen til Patric Colm Hogan vil bli trukket frem. Videre blir affektteori presentert, og oppgaven fokuserer på forskningen til litteraturviter Rita Felski. Masteroppgaven legger også vekt på begrepene emosjonell literacy og empati, og presenterer Martha Nussbaums begrep narrativ forestillingsevne i sammenheng med disse begrepene. Oppgaven legger også frem tidligere forskning på folkehelse og livsmestring. Helt til slutt vil forskning på litterære samtaler legges vekt på.

2. 1 Affektiv narratologi

I denne delen av masteroppgaven vil oppgaven presentere begreper som kan brukes til å undersøke hvilke følelser som finnes i romanen. Et bidrag innenfor affektteori er Per Thomas Andersen som har skrevet verket *Fortelling og følelse: en studie i affektiv narratologi* (2016). Han har bygget sitt begrepsapparat på arbeidet til Patric Colm Hogan og arbeider videre med teorien i denne boka (Andersen, 2016, s. 36). Andersen undersøker hvilke følelser som finnes i forskjellige litterære verk og anvender begreper som er sentrale innenfor affektiv narratologi (Sivertsen, 2022, s. 6). Denne masteroppgaven vil ta utgangspunkt i flere av begrepene som Andersen har tatt i bruk i sine undersøkelser. Oppgaven vil presentere kort de aktuelle begrepene som vil bli sentrale i oppgavens analysedel. Analysen vil undersøke hvordan Charlottes ulike emosjonelle mestringsstrategier kommer til uttrykk i møte med rusmisbruk, seksuelle overgrep og omsorgssvikt, og hva slags betydning de følelsene får for Charlottes utvikling.

Det første begrepet er *normalcy* og Hogan (2011) beskriver det som: «The first is not precisely emotion per se, but rather forms the baseline from which emotions arise. This is normalcy. More often than not, emotions are a response to changes in what is routine, habitual, expected. We anticipate normalcy unreflectively.» (s. 30). I likhet med Hogan, betegner Andersen dette begrepet som et brudd på hva som forventes av en karakter i et verk. Da handler det i stor grad om hvordan det forventes at den karakter skal reagere følelsesmessig og et brudd på den forventningen leseren har til karakteren (Andersen, 2016, s. 53). *Normalcy* vil si følelser som oppstår hos en karakter i ulike situasjoner i et verk, men som oppleves som et brudd på en forventet reaksjon. Funksjonen til *normalcy* er at leseren skal bli

overrasket over reaksjonen til karakteren. I sammenheng med denne oppgaven er *normalcy* relevant for å undersøke hva slags følelser som oppstår hos Charlotte når hun bryter med sin egen normaltilstand. Dette kan for eksempel være når hun viser at hun er trist i møte med hesten Lykke eller når hun plutselig tar kontroll i en situasjon med Jonas.

Det andre begrepet innenfor affektiv narratologi er emosjonelle rom, noe som omhandler hvilken betydning ulike rom har for følelsene til karakterene i et verk. I et emosjonelt rom skaper en forfatter ulike følelser med et bestemt formål. Disse rommene er ikke følelsesmessig nøytrale, men kan ofte knyttes opp mot spesifikke følelser hos karakterene i et verk (Andersen, 2016, s. 52). Et emosjonelt rom kan være emosjonelt kodet, og de kan være ulike rom hvor mennesker befinner seg eller det kan omhandle hele nasjoner som innehar bestemte verdsett eller holdninger (Andersen, 2016, s. 88). I *Kinderwhore* finnes det flere ulike rom som Charlotte knytter ulike følelser til. Charlotte knytter vonde følelser til soverommet, både fordi hun blir voldtatt i sitt barndomsrom. Et annet eksempel er når Charlotte bor hos sine fosterforeldre og hun for første gang får kontakt med en hest. Stallen blir et fristed hvor Charlotte slipper unna alle de vonde følelsene som hun bærer med seg.

Det tredje begrepet er emosjonelle triggerfigurer som er karakterer i et verk, gjerne bi-personer. Bi-personene kan fungere som en pekepinn på hvordan følelser som befinner seg i teksten. Andersen undersøker ulike følelser i verket *Brødrene Karamasov* (1880) av Fjodor M. Dostojevskij og han beskriver karakteren Miusovs som en emosjonell triggerfigur: «Han er en triggerfigur som påvirkes av stedet, personene og hendelsene som finner sted. Han er så å si en termometer for tekstens emosjonelle ladning, han gir situasjonell respons, og blir en narrativ markør for den stigende emosjonelle spenningen i teksten» (Andersen, 2016, s. 55 & 56). Hovedfunksjonen til emosjonelle triggerfigurer er at målet deres er å gi beskjed om hvordan temperatur teksten har på akkurat det tidspunktet. En emosjonell triggerfigur uttrykker også reaksjoner som leseren kan kjenne seg igjen i (Andersen, 2016, s. 56). Analysen vil undersøke rollen til Kristine som en emosjonell triggerfigur. Hun er relevant å undersøke, fordi hun har en tendens til å speile leserens reaksjoner og kommenterer Charlottes oppførsel. Å undersøke Kristines rolle kan bidra til å belyse Charlottes mestringsstrategier, fordi Kristine er en viktig bidragsyter for å utfordre Charlottes fastsatte handlingsmønstre.

Performativ og analytisk emosjonalitet er to ulike begreper som handler om hvordan følelser blir vist i et verk. Andersen (2016) skriver at: «En ofte forekommende narrativ spenning er

diskrepans mellom disse aspektene» (s. 88). Performativ emosjonalitet innebærer at følelser blir vist, men at karakteren ikke har eller ikke viser at en har selvinnsikt. Dette kan kompenseres ved at fortelleren eller en annen aktør i verket analyserer følelsene til karakteren og røper en emosjonalitet. Resultatet kan bli at leseren og karakteren i verket oppnår en ny innsikt i følelsene til karakteren. Analytisk emosjonalitet omhandler at følelsene til en karakter blir vist eksplisitt. Den aktuelle karakteren innehar en selvinnsikt rundt sine egne følelser og klarer å reflektere rundt sine egne følelser. Leseren må ikke tolke følelsene i like stor grad når aktøren har et bevisst forhold til følelsene sine og har en innsikt i hvorfor karakteren føler sånn som en gjør (Andersen, 2016, s. 88). Disse to begrepene blir viktige i den videre analysen, fordi de gir et interessant innblikk i karakterenes følelser. I romanen kan leseren observere performativ emosjonalitet gjennom Kristines karakter, fordi hun setter ord på det Charlotte har følt på og hennes atferd. På den andre siden kan leseren observere analytisk emosjonalitet, fordi Charlotte har ofte et veldig bevisst forhold til sine egne følelser og hvorfor de oppstår.

De siste begrepene som vil bli tatt i bruk i analysen er high-road og low-road-reaksjoner. Low-road-reaksjoner kan betegnes som at en karakter har en spontan reaksjon på en hendelse, og at denne reaksjonen ikke styres av bevisstheten eller av refleksjoner rundt beslutningstaking. Dette kan fremstå som kroppslige reaksjoner som ikke kan kontrolleres da det skjer eller forutse på forhånd. High-road-reaksjoner er på sin side det motsatte av low-road-reaksjoner. High-road-reaksjoner er på sin side en reaksjon som styres av bevisstheten og som ikke er en spontan reaksjon, men som er gjennomtenkt av personen som utfører handlingen (Andersen, 2016, s. 57 & 59). I *Kinderwhore* blir slike reaksjoner hos Charlotte viktige for handlingen i romanen. Oppgaven vil undersøke Charlottes high-road-reaksjoner som kan observeres når hun utvikler mestringsstrategier for å overleve.

2. 2 Leserens affektive møte med en tekst

I forrige delkapittel presenterte oppgaven begreper som kan brukes til å undersøke ulike følelser som finnes i teksten. Dette delkapittelet vil presentere begreper som viser hvordan lesere kan bli affektivt påvirket av å lese et verk. Det er ikke enkelt å gi en ensidig definisjon av affektteori, men det handler om å undersøke hva slags følelsesmessig respons en leser har i møte med et kunstverk (Felski, 2008, s. 16). Rita Felski trekker selv frem fire ulike affektive responser, henholdsvis: *recognition*, *enchantment*, *knowledge* og *shock* (Felski, 2008, s. 14).

Denne masteroppgaven vil bruke sjokkbegrepet som en inngang til en litterær samtale for å undersøke hvordan *Kinderwhore* kan belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget.

At litteratur skal være gjenstand for å vekke følelser hos leseren er ikke en ny tanke. Vi kan spore en slik tankegang tilbake til Aristoteles og hans tanker rundt tragedien. Han mente at en av tragediens mål var at den skulle fremstille hendelser som vekket ulike følelser hos leseren (Aristoteles, 1997, s. 48). Denne tanken har fortsatt plass i dagens litteratur og litteraturforskning. Rita Felski er en av de mest kjente forskerne innenfor feltet affektteori og hun skriver følgende i sin innledning i verket *Hooked* (2020):

How does a novel entice or enlist us; how does a song surprise or seduce us? Why do we bridle when a friend belittles a book we love or fall into a funk when a favored TV show comes to an end? Attachment, I've suggested, has more than one meaning: to be attached is to be affected or moved and also to be linked or tied. It denotes passion and compassion—but also an array of ethical, political, intellectual, or other bonds. (Felski, 2020, s.1).

Dette utdraget viser til hva som er kjernen av affektteori og hun setter spørsmål med hvorfor man blir tilknyttet til et kunstverk. Det handler om hvilke følelser de bringer frem i oss og hvorfor disse følelsene betyr noe for oss som lesere eller publikum.

I artikkelen «Følsomme lesninger. Affektteori og litteraturundervisning i Fagfornyelsen» presenterer Kristin Buvik Sivertsen noen av de mest sentrale delene av affektteorien. Her trekker Sivertsen frem perspektiver fra blant annet Rita Felski, Per Thomas Andersen og Martha Nussbaum for å belyse affektiv litteraturteori, og hvordan det kan være et bidrag til folkehelse og livsmestring i norskfaget. Analyser av litterære verk gjort på bakgrunn av affektteori undersøker hvordan følelser som oppstår hos leseren i møtet med verket og i lesningen (Sivertsen, 2022, s. 2). Affektteori er relevant for masterprosjektet, fordi masteroppgaven skal undersøke hvilke følelser som finnes i teksten og hvordan en affektteoretisk lesning av *Kinderwhore* kan belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget.

Sivertsen trekker frem «bruksbegrepet» til Felski som mulig å bruke innenfor affektteori. Bruksbegrepet går ut på at hun ønsker at man skal utvide bruken av litterære verk. Lesing av litterære verk trenger ikke alltid å ha et mål, og hun legger vekt på at når man leser et verk kan verdien av teksten være den følelsen som oppstår mellom leseren og teksten (Sivertsen, 2022, s. 6). Følelsene kan komme til uttrykk som sinne, underholdning eller at leseren føler seg trøstet av verket som blir lest. Videre fordrer det at leseren lever seg aktivt inn i historien

og at man er i dialog med verket. Felskis bruksbegrep er delt inn i fire deler og det er henholdsvis gjenkjennelse, fortryllelse, kunnskap og sjokk. Bruksbegrepet kan forstås som en forklaring på den affektive responsen som kan oppstå mellom leser og teksten når man leser et litterært verk som gjør inntrykk på leseren (Sivertsen, 2022, s. 7). Denne oppgaven vil først og fremst ta i bruk begrepet sjokk fra bruksbegrepet til Felski. Sjokkbegrepets relevans er knyttet til at *Kinderwhore* innehar mange sitater som kan gjøre leseren sjokkert, for eksempel når Charlotte blir voldtatt som barn eller ruser seg i ung alder.

Sjokk gir en følelse av brytning, og i møtet med teksten kan det som leses føles som en overraskelse (Felski, 2008, s. 113). Hva en leser finner sjokkerende eller reagerer på varierer fra leser til leser, men fellesnevneren er at det er knyttet til ting i bevisstheten som ikke er prosessert ennå (Felski, 2008, s. 130). Hovedfunksjonen til sjokk er at følelsen er uforutsigbar. Dette gjør at leseren støter sammen med teksten, og det skapes en ubalanse som kan vare lenge etter at man har lest ferdig verket (Felski, 2008, s. 113). Når leseren opplever sjokk, kan leseren bli satt ut av spill og reagere på en annen måte enn det man hadde forutsett selv. I sammenheng med *Kinderwhore* vil leseren møte flere hendelser i romanen som kan skape en sjokkfølelse. Eksempler på dette kan være når en ung Charlotte blir voldtatt gjentatte ganger av Jonas. Det gjennomgående rusmisbruket til Charlotte kan føles sjokkerende, fordi hun begynner med narkotika i veldig ung alder.

I tillegg til bruksbegrepet presenterer Felski to affektive begreper i *Hooked* (2020), henholdsvis *representations* og *solicitations*. *Representations* handler om hvordan et kunstverk fremstiller det emosjonelle stedet karakterene befinner seg i eller hvordan en sangtekst kan fremstilles som melankolsk. Det handler om hva slags følelser ulike kunstverk representerer og ønsker å vise frem til publikummet. *Solicitations* betegner at et kunstverk oppmuntrer til følelsesmessige responser hos publikummet eller leseren. Slike følelser kan være veldig viktig for at kunstverket skal ha en mening og være engasjerende for publikummet (Felski, 2020, s. 29). Dette kan være viktige begreper å ta tak i å legge til grunn for en litterær samtale i norskundervisningen.

2. 3 Emosjonell literacy og empati

For å belyse hvordan *Kinderwhore* kan være et bidrag til folkehelse og livsmestring i norskfaget, er det relevant å presentere begrepene emosjonell literacy og empati. Ettersom

resultatet av at elevene får sette seg inn i *Kinderwhore* kan være at elevene får muligheten til å oppøve seg bedre emosjonell literacy og empati. Literacy er en betegnelse som det er vanskelig å oversette, men Blikstad-Balas (2016) argumenterer for at det må forstås som en: «.. bred kommunikativ kompetanse, som kobles eksplisitt til kunnskapstilegnelse og samfunnsdeltakelse.» (s. 16). Literacy blir ofte forbundet med norskfaget og begrepet rommer betegnelser som «fagspesifikk-literacy», «media-literacy» og «kritisk-literacy» (Blikstad-Balas, 2016, s. 23). Dette er et begrep som har gjort sin inntreden i norskfaget de siste årene (Skaftun, 2009, s. 10). Literacy innebærer mange dimensjoner og et viktig verktøy å inneha etter endt skolegang.

I likhet med hovedbegrepet literacy, er emosjonell literacy vanskelig å definere. Ifølge David Spendlove (2008) omhandler emosjonell literacy følgende: «There are many definitions but generally it is considered as our ability through thinking to recognize, manage, comprehend and suitably communicate our emotions and to understand how they shape our actions and relationships and influence our thinking.» (s. 4). Emosjonell literacy omhandler evnen til å forstå hvordan følelsene våre har en innvirkning på våre handlinger og forhold rundt oss. At elever kan oppøve seg i en slik kunnskap i skolesammenheng, kan være kjempeviktig for at elever skal kunne utvikle seg og forstå andre mennesker.

Martha Nussbaum er en kjent teoretiker som har skrevet verket *Litteraturens etikk*. I denne boka tar hun for seg hvorfor vi leser, og hva lesing kan gjøre med oss. Hun presenterer begrepene empati og den narrative forestillingsevne. Hun reflekterer rundt hvordan lesing av litteratur kan oppøve leserens empati og innlevelsesevne. Et av poengene hennes er at gjennom litteraturen kan en forfatter fremstille alle mulige følelser og problemer, noe som tvinger leseren til å hengi seg selv i verket og prøve å forstå fremstillingene i et verk (Nussbaum, 2016, s. 26). Dette kan føre til at leseren oppøver seg karaktertrekket empati ved at leseren må sette seg inn i andres følelser og problemer.

Den narrative forestillingsevne innebærer at leseren blir engasjert i karakterene i et verk og evner å forestille seg hva som foregår på innsiden hos karakterene. Leserens må leve seg inn i karakterenes følelser og dette kan gjøre at leseren får en respekt for hva som foregår på innsiden hos andre mennesker (Nussbaum, 2016, s. 31). Hvis leseren utsetter seg selv for ulike verk som tar for seg ulike problematikk og følelser, kan dette føre til at leseren får se ulike vinklinger av menneskers indre liv. På den måten kan leseren bli mer i stand til å kjenne

på empati, fordi man blir tvunget til å ta til seg og gjøre et forsøk på å forstå andres følelser (Nussbaum, 2016, s. 32). At leseren blir mer trent på å være empatisk ovenfor andre og andres følelser, kan gjøre at man blir mer bevisst over sine egne følelser og sårbarhet (Nussbaum, 2016, s. 33). Nussbaum mener da at narrativ forestillingsevne innenfor litteraturen kan være en vei for at mennesker kan bli mer empatiske.

Nussbaum tar til orde for at man skal klare å tilegne en slik evne, er det veldig viktig å begynne med slik lesing i livet og at pensum må inneholde verk som kan bidra til at lesere skal lære seg å sette seg inn i andres følelser. For at dette skal skje må man i klasserommet oppmuntre til at elever skal lese kritisk, og at de skal stille spørsmål til sine egne erfaringer og møter med et verk (Nussbaum, 2016, s. 43). Videre blir det poengtert at sympatisk lesning og kritisk lesning ikke utelukker hverandre, og at det er essensielt at man fokuserer på begge deler. Hvis man stiller kritiske spørsmål til en tekst, vil leseren lære noe om teksten. Man vil forstå teksten bedre og leseren kan få et mer fastsatt forhold til teksten (Nussbaum, 2016, s. 45). Dialog mellom tekst og leser er viktig for at leseren skal forstå hva teksten handler om, men også for å få et mer bevisst forhold til seg selv. Nussbaum sitt hovedpoeng i kapittelet om den narrative forestillingsevne er at litteraturens potensiale er at den kan gjøre oss sympatiske ved å la mennesker lese bøker som fører de inn i andres virkelighet (Nussbaum, 2016, s. 56).

Alle disse perspektivene er viktige for oppgaven, fordi de kan knyttes opp mot oppgavens didaktiske diskusjon. Litteraturen kan gi oss et unikt innblikk i menneskers indre liv som man ikke får i det virkelige liv. Derfor er det viktig å åpne seg selv for nye erfaringer i litteraturen, fordi man får muligheten til å forbedre empatien og forestillingsevnen sin. Nussbaums argumentasjon vil bli essensielt å ta med i dette masterprosjektet, fordi i den avsluttende diskusjonen vil masteroppgaven argumentere for hvorfor *Kinderwhore* kan belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget.

2. 4 Tidligere forskning på folkehelse og livsmestring

I dette masterprosjektet legges det til grunn for spørsmål forbundet med affektteoretiske tilnærminger til litteratur og emosjonell literacy hos elever. Dette har særlig relevans i forbindelse med det tematiske satsningsområdet folkehelse og livsmestring. Det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring er nevnt både i overordnet del og fagspesifikk del i den nye læreplanen. I den overordnede delen vektlegges det at det tverrfaglige temaet skal gi elevene

kunnskap som gjør at de har muligheten til å få god psykisk- og fysisk helse. Folkehelse og livsmestring skal legge til rette for at elever skal ha verktøyene til å ta gode avgjørelser i sitt eget liv og at elevene skal kunne håndtere livets opp- og nedturer. Den overordnede delen nevner seksualitet, psykisk helse og rusmidler som temaer som kan belyse denne problematikken (Kunnskapsdepartementet, 2017). I den fagspesifikke delen for norskfaget blir det presentert mye av det samme som i overordnet del, men det er formulert hvordan folkehelse og livsmestring kan løses praktisk i norskfaget. Det blir vektlagt at elevene skal få muligheten til å uttrykke seg muntlig og skriftlig. Videre presiseres viktigheten av at elevene skal få rom til å snakke om sine egne følelser og erfaringer som elevene har gjort. En av måtene som elevene kan jobbe med dette tverrfaglige temaet er gjennom lesing av litteratur som belyser tematikken i det tverrfaglige temaet (Kunnskapsdepartementet, 2019).

Folkehelse og livsmestring er et nytt tilskudd til norskfaget og det er gjort lite forskning på dette temaet. Det er gjort noe forskning på elevers erfaring med å lære om psykisk helse i skolesammenheng. Klomsten og Uthus sin forskning gjorde funn om at hvis elevene fikk kunnskap om psykisk helse, fikk de en opplevelse av en styrket emosjonell kompetanse (Klomsten & Uthus, 2020, s. 133-134). Av de få bidragene som har kommet innenfor dette temaet er det i stor grad Lise-Mari Lauritzen, Yngve Antonsen og Linda Nesby som har bidratt de siste årene. På tross av at det er gjort lite forskning på temaet, er de funnene som har kommet frem veldig interessante for denne oppgaven. Forskerne poengterer i teksten at dette er en begrenset studie, fordi det kun ble foretatt intervjuer av 13 norsklærere (Lauritzen et al., 2021, s. 6). Forskningen kan ikke brukes til å generalisere funnene, men de gir en pekepinn på hva lærere mener om det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring.

Lærerne som ble intervjuet i sammenheng med deres artikkel trakk frem at det finnes både positive og negative sider ved at folkehelse og livsmestring skulle bli en del av norskfaget. Den største bekymringen som lærerne trakk frem var frykten for at de måtte ta på seg rollen som psykologer i klasserommet. Noen av lærerne uttrykte at ved å ha mye fokus på folkehelse og livsmestring og rette det inn mot elever med problemer, kan føre til at en del av den faglige forankringen i norskfaget blir borte. Flere av lærerne mente at folkehelse og livsmestring hadde eksistert i norskfaget lenge gjennom dannelsesmandatet, men at lærerne mente at de var usikre på om de ville undervise i dette begrepet på en eksplisitt måte. Grunner er at de var usikre på hvordan de skulle betegne begrepet livsmestring. Lærerne var også redde for å si at livsmestring var noe man kunne oppnå og måle her i livet (Lauritzen et al., 2021, s. 8). Disse

bekymringene blir også delt med fagpersoner som psykologene Jørgen Flor og Ole Jacob Madsen, og de mener at ved å jobbe med det på en eksplisitt måte, finnes det mange fallgruver som at elevene føler at de må delta i gruppeterapi (Holtermann & Vedvik, 2022). Det finnes noen utfordringer for norsklærernes implementering av folkehelse og livsmestring i norskfaget i dag.

De positive sidene ved å legge vekt på folkehelse og livsmestring mente lærerne blant annet var at: «.. litteraturen gir så unike tilganger til menneskesinnet.» (Lauritzen et al., 2021, s. 9). Ved å gi elevene et innblikk i menneskesinnet, gir man elevene en mulighet til å oppøve sin innlevelsessevne. Betydningen av dette gjør at elevene får muligheten til å sette seg inn i andres følelser, sårbarhet og utfordringer. Et annet poeng var at skjønnlitteraturen kan vise flere ulike måter å mestre livet på og vise et bredt spekter av forskjellige mennesker (Lauritzen et al., 2021, s. 10). Noen av lærerne poengterte at lesing av skjønnlitteratur kan oppøve empatien til elevene og at skjønnlitteraturen kan bidra til å gi elevene nye perspektiv på livet. Lærerne var uenige om litteratur kunne bidra til økt empati hos elevene, men noen av lærerne mente at det er positivt å utfordre elevene og gi de en mulighet til å lese litteratur som gir de innsikt i andres liv (Lauritzen et al., 2021, s. 10 & 11). Dermed finnes det både muligheter og utfordringer ved å gjennomføre eksplisitt undervisning med fokus på folkehelse og livsmestring i norskfaget.

I dette masterprosjektet vil forskningen til Lauritzen, Antonsen og Nesby bli viktig for å belyse hvordan man kan ta for seg folkehelse og livsmestring i et klasserom. Når man skal behandle romanen i en undervisningssituasjon vil det bli essensielt å ha deres funn i bakhodet for å kunne presentere både romanen på en god måte for elevene. Det viktigste å huske er at man ikke tar på seg en rolle som man ikke er komfortabel med eller føler at man har kompetanse til. Det er viktig å undervise om dette, fordi det kan gi elevene en innsikt i følelser og livssituasjoner som de ikke får innblikk i andre steder. Derfor vil forskningen deres på folkehelse og livsmestring i norskfaget være en avgjørende del av den avsluttende diskusjonen i masterprosjektet, hvor forskningen vil fungere som et bakteppe for hvorfor *Kinderwhore* kan belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget.

Problemene vi møter når vi skal drøfte hvordan en litterær lesning kan bidra til folkehelse og livsmestring, henger sammen med et enda mer overordnet spørsmål innen norskfaget: Hvorfor skal vi i det hele tatt lese litteratur? Ida Lodding Gabrielsen og Marte Blikstad-Balas har

forsket på hva slags litteratur som leses i norskfaget og hvorfor elever skal lese. Forfatterne identifiserer de fire grunner til at elever skal lese litteratur. De fire grunnene er at elever skal kunne utvikle identitet, empati, sosialt engasjement og kritisk tenkning (Gabrielsen & Blikstad-Balas, 2020, s. 87). Problemet som denne forskningen presenterer er at det er veldig sjeldent at litteratur blir lest i undervisningen, men elever blir oppfordret til å lese individuelt i timene (Gabrielsen & Blikstad-Balas, 2020, s. 94). Gabrielsen & Blikstad-Balas (2020) skriver: «Hvis skjønnlitterære tekster reduseres til eksempler i skriveundervisning eller illustrasjoner i formidling av litteraturhistorie, står skjønnlitteraturen i fare for å miste sin relevans og havne i periferien ikke bare i faget, men i elevens liv.» (s. 96). Det er mange muligheter for lesing av litteratur i norskfaget og elever kan oppnå bedre empati og skape sin identitet gjennom å lese litteratur som gir elever nye leseropplevelser, slik folkehelse og livsmestring ønsker å legge til rette for. Forskningen deres er viktig å ha fokus på i sammenheng med denne oppgaven, fordi masterprosjektet vil foreslå at litterær samtale er en god måte for elevene for å reflektere og drøfte tematikken i *Kinderwhore* opp mot folkehelse og livsmestring.

2. 5 Litterære samtaler som undervisningsmetode

I dette masterprosjektet legger jeg vekt på metoden litterær samtale for å undersøke hvordan *Kinderwhore* kan brukes for å belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget. Denne metoden er et hensiktsmessig for å undersøke litterære verk i klasserommet. Litterære samtaler er en populær undervisningsmetode innenfor litteraturredidaktikk. Hennig (2012) definerer det som: «litterære samtaler innebærer at en mindre gruppe av elever samles for å ha en relativt grundig diskusjon om en litterær tekst» (s. 27). Sammensetningen av elever og hva elevene skal undersøke kan variere, men hovedoppgaven er at elevene skal diskutere en tekst som de har lest (Hennig, 2012, s. 27). Dermed er dette en effektiv metode for å få elevene til å snakke sammen og starte en refleksjonsprosess rundt et litterært verk.

Judith Langer sin forskning er også viktig for å begrunne hvorfor man skal bruke tid på litterære samtaler i norskfaget. Langer vektlegger leserens respons i møtet med et verk. Hun har forsket på studenter i USA og hvordan det blir lagt opp til litteraturundervisning i de respektive klassene (Langer, 1994, s. 207). Langer (1994) skriver:

The thought-provoking literature class is an environment where students are encouraged to negotiate their own meanings by exploring possibilities, considering understandings from

multiple perspectives, sharpening their own interpretations, and learning about features of literary style and analysis through the insights of their own responses (s. 207).

Langer vektlegger responsen som oppstår når leseren møter verket og gir verket mening. Langer har laget et forslag til et rammeverk for hvordan en lærer burde jobbe med litteratur i et klasserom. Elevene må få muligheten til å diskutere og høre på hverandre i fellesskap og at gjennom denne arbeidsmetoden kan elevene oppnå ny innsikt. I tillegg må elevene få mulighet til å finne frem til sin egen tolkning og det må være en konsensus om at det finnes flere måter å analysere et verk på. Det viktigste er at studentene får diskutert i fellesskap (Langer, 1994, s. 208). Langer påpeker også viktigheten av å lese litteratur og at leseren får muligheten til å utforske både oss selv og andre mennesker (Langer, 2011, s. 5).

Det er flere grunner til at litterære samtaler egner seg godt for studiet av litteratur i en undervisningssituasjon, men oppgaven vil ta utgangspunkt i de fire trinnene til Aidan Chambers for å skape forståelse. Disse fire trinnene gjør at elevene skaper forståelse i fellesskap og dette kan gjøre at elevene viser mer engasjement for oppgaven. Det første trinnet innebærer at elevene ytrer seg i fellesskapet for å prøve å forstå hva responsen i møtet med verket de har lest betyr. Det andre trinnet handler om at med en gang elevene har sagt noe om verket, åpner det opp for at andre kan komme med respons til din ytring. Dette fordrer at din ytring er mulig å forstå, slik at dine samtalepartnere kan respondere. Det tredje trinnet omhandler at elevene som deltar i den litterære samtalen skal si noe sammen i et fellesskap og lytte til andres opplevelser av verket. Det siste trinnet innebærer at elevene skal evne å si noe nytt i den litterære samtalen. Gjennom å diskutere og lytte til andres opplevelser av verket kan en litterær samtale fasilitere at elever oppnår ny kunnskap om et verk (Chambers, 1985, s. 142 & 143). Ved å følge disse fire trinnene i en litterær samtale kan elevene oppnå ny kunnskap, fordi elevene må si noe og dele i fellesskap. De fire trinnene til Chambers er viktig for at elevene skal skape forståelse i fellesskap og for å ha elevaktivitet.

Det finnes ingen fasit for hvordan man skal strukturere en litterær samtale. Det kan være hensiktsmessig å legge opp til stor grad av elevbestemmelse- og aktivitet i undervisningen. Grunnen til det, er for at elevene skal engasjere seg i oppgaven og elever vil ofte få mer glede av å kunne velge verk selv, fordi da kan de velge noe de interesserer seg for. Det er lurt å starte prosessen med at verket blir valgt, deretter danne grupper etter verk som har blitt valgt og at elevene enten velger selv eller får noen temaer som de skal snakke om i den litterære

samtalen. Lærerens rolle i et slikt undervisningsopplegg er å observere og tilrettelegge for elevenes samtale. (Hennig, 2012, s. 37). Målet med en slik samtale er at elevene skal oppnå ny innsikt om et verk og kunne diskutere verket i et felleskap. Gjennom slike samtaler får elevene vært sosiale med andre elever og det kan skape motivasjon for videre litterært arbeid (Hennig, 2012, s. 42). Selv om Hennig her skisserer at elevene skal få velge fritt, er det ikke alltid det fungerer. Erfaringsmessig kan det være lurt å sette noen rammer for elevene, altså ha noen krav til verket som skal velges og i selve samtalen forberede noen spørsmål eller temaer elevene skal snakke om. Det er viktig å la elevene ha medbestemmelse, men samtidig ha visse rammer slik at undervisningsopplegget ikke fungerer mot sin hensikt.

3. Mestringsstrategier– Charlottes vei ut av traumene?

Denne analysen vil ta utgangspunkt i begrepene til Per Thomas Andersen som ble presentert i teoridelen. Analysen skal fokusere på historien til Charlotte gjennom romanen. Analysen vil argumentere for at den røde tråden i romanen er hvordan Charlotte bruker ulike mestringsstrategier for å glemme følelsene sine, men også for å finne tilbake til dem. Derfor vil analysen deles opp i to hoveddeler, hvor den første vil analysere hvordan Charlotte flykter fra sine egne følelser gjennom å tre inn i Dukken og Maskinen. Her vil oppgaven trekke frem sitater som belyser dette og bruke begrepene innenfor affektiv narratologi. Den andre delen vil belyse Charlottes vei tilbake til sine egne følelser ved å ta i bruk alternative mestringsstrategier.

Et viktig poeng å stadfeste før oppgaven begynner på analysen er at Charlotte er en forteller som ikke alltid viser sine sanne følelser. Dermed blir det opp til leseren å finne ut av hvilke følelser som Charlotte innehar. Andre personer i *Kinderwhore* ser Charlotte på en helt annen måte enn hun ser på seg selv. Dette kan knyttes opp mot begrepene performativ og analytisk emosjonalitet. Performativ emosjonalitet betyr at følelser til en karakter blir vist, men at karakteren ikke uttrykker det. Når karakteren ikke uttrykker følelsene sine, vil en annen aktør i verket påpeke at følelsene er til stede. Analytisk emosjonalitet er at karakteren innehar en selvinnsett rundt sine følelser og gir uttrykk for følelsene eksplisitt (Andersen, 2016, s. 88). I romanen finnes det spor av begge typene emosjonalitet, fordi Charlotte er både bevisst, men også ubevisst over sin egen emosjonalitet. Dermed kan det oppstå konflikter mellom Charlotte og andre karakterer i boka, fordi de har forskjellige syn på hennes oppførsel og følelsesliv.

3.1 Charlottes første møter med rus

Charlotte har mange ulike strategier for å få en virkelighetsflukt fra sitt eget liv og det er som oftest knyttet opp mot ulike rusmidler eller vilkårlig sex med andre mennesker i ruspåvirket tilstand. Charlottes aller første strategier for å flykte fra sine egne følelser kan man spore veldig tidlig i romanen. For å forstå Charlotte og hennes reaksjoner, må det legges til grunn for at Charlotte har en annen *normalcy* enn vanlige ungdommer på hennes alder. *Normalcy* vil si at man reagerer på en måte som ikke er forventet av romankarakteren og at det er et avvik fra en normaltilstand (Andersen, 2016, s. 53). Charlottes normaltilstand er tidlig i romanen preget av at hun bruker rus, skjuler sine egne følelser og har sex med vilkårlige menn og

kvinner uten at hun tenker så mye på det. Dermed vil oppgaven starte med å etablere hva slags normaltilstand Charlotte har. Første gang Charlotte har et møte med rus er når hun smaker på alkohol mens hennes mor er påvirket av alkohol. Da byr muligheten seg for at Charlotte kan prøve det:

Jeg satte flaska til munnen og tok en slurk. Jeg tok en til og enda en, og verden begynte å bli varmere. Jeg lente meg mot kjøkkenbenken. Dette er min greie, tenkte jeg, dette kan jeg. Jeg drakk mer og gulvet vugget meg som en mor. Jeg følte jeg forstod mye mer av mamma. (Fonn, 2018, s. 33).

Alkoholen gjør Charlotte glad og hun føler seg mer velkommen i verden, noe som gjør at hun tenker at dette er noe for henne og kan gjøre livet hennes enklere. Hun får en større forståelse for sin egen mor ved at hun beveger seg inn i rusen. Moren til Charlotte bryr seg mest om seg selv og sin egen rus istedenfor at hun tar vare på Charlotte. Charlotte tar sin første slurk med alkohol når hun er veldig ung og dette oppleves som en reaksjon på hvordan moren behandler henne. Alkoholrusen vugger henne og tar vare på henne, noe som gjør at Charlotte føle seg ivaretatt. Dette er et brudd på hva man tenker om omsorg, fordi man tenker ikke at et barn skal føle omsorg av alkoholrus, men heller av en forelder, noe Charlotte ikke opplever i romanen. Rusen blir forbundet med følelsene av trygghet, trøst og omsorg.

Dette er første gang Charlotte får smaken av et rusmiddel og dette føles som et brudd på hva som forventes av Charlotte. Charlotte opplever det at moren er rusmisbruker som traumatiserende og dermed forventer man ikke at Charlotte skal begynne å ruse seg. Man kan ha en forventning om at Charlotte ikke skal havne i det samme sporet som moren, men der tar man feil. Videre er Charlotte veldig ung når hun begynner å ruse seg og hun bryter med en forventning man kan ha til et barn. Handlingene hennes blir sett på som mer brutale og sjokkerte, fordi hun er så ung som hun er. Dette er med på å etablere at Charlotte har en annen normaltilstand enn barn på samme alder som henne.

Videre tar Charlotte rusmisbruket til et neste nivå når hun prøver piller for første gang:

Hun stjal søvnen min, for hver time hun sov, mistet jeg en. Det var Tornerose-pillene. Jeg åpner skuffen hennes og fant dem med rød varseltrekant. Jeg tok en og svelget uten vann, det smakte papp. Det tok noen minutter, så fløt alt rundt i hjernen min (Fonn, 2018, s. 36).

Når Charlotte sier at hun stjeler søvnen min, sikter hun til moren sin. Charlotte ønsker å være der mor er, altså i tornerosesøvnen hvor moren befinner seg store deler av tiden. Tilfellet kan være at Charlotte følger i morens fotspor, fordi hun ønsker å være nær moren og forstå seg mer på moren sin. I likhet med alkoholrusen, gir pillerusen henne en flukt fra hennes normale liv. Igjen bryter Charlotte med en forventning som finnes til henne. Hun har hatt det tilsynelatende veldig vanskelig i oppveksten med moren og nå går hun i samme fotspor som moren sin.

Morens emosjonelle fravær i Charlottes oppvekst kan være en forklaring på hvorfor Charlotte bryter normene og forventningene man har til henne. Når Charlotte bryter disse forventningene, er det uten veldig mye refleksjon rundt hennes egne handlinger. De eneste refleksjonene Charlotte har i etterkant av disse to sitatene er at hun føler seg mindre alene og at hun føler at hun får fred fra tankene sine (Fonn, 2018, s. 36). Da virker da som at hun har et veldig lite bevisst forhold til sine egne handlinger, men Charlotte er et barn når hun begynner å ruse seg. Man kan kanskje ikke forvente at hun skal ha noen refleksjoner og bevisstgjøring rundt sine egne handlinger. Det er ikke sikkert at Charlotte forstår konsekvensene rundt sine egne valg, og derfor er det ingen refleksjon rundt dette. Charlotte innehar en annen normaltilstand enn det andre på hennes alder har. Analysen har stadfestet at Charlottes normaltilstand er at hun ruser seg for å glemme det virkelige liv. Rusen danner et grunnlag for de øvrige mestringsstrategiene til Charlotte, som vi skal se nærmere på i de følgende kapitlene.

3.2 Charlottes strategier for å overleve

Når pille- og alkoholrusen ikke er nok for at hun klarer å flykte fra sine egne følelser utvikler Charlotte strategiene Dukken og Maskinen for å slippe unna virkeligheten. Charlotte har gjennom hele verket en tendens til å sette følelser utenfor seg selv for å ikke føle på smerten hun går gjennom, og dette er en bevisst handling av Charlotte. Hun utvikler karakterene Dukken og Maskinen for å plassere følelsene et annet sted enn på innsiden av seg selv. Charlotte må ty til rus for at Dukken og Maskinen skal komme til sin rett og for at de skal

kunne virke med det formålet hun har tenkt. Man kan få følelsen av at Charlotte tar sine forholdsregler for å slippe å ta tak i de situasjonene hun blir satt i og hva de faktisk gjør med henne. I dette delkapittelet skal analysen undersøke hvilken rolle Dukken og Maskinen har for Charlottes følelser og hvordan de kommer til uttrykk.

Charlottes dannelse av Dukken og Maskinen er en direkte konsekvens av voldtekten hun blir utsatt for av kjæresten til moren. Første gang leseren kan observere dette er i sammenheng med at Jonas har voldtatt henne over en lengre periode av tid:

Jeg utviklet to strategier som ikke kunne slå feil. Jeg kalte dem Dukken og Maskinen. De var avhengige av rus for at de skulle virke – sovetabletter, alkohol og weed. Dukken var passiv, føyelig, hodet hennes forsvant bare ut av situasjonen, mens kroppen var villig og klar. (Fonn, 2018, s. 64).

Dette er en analytisk emosjonalitet Charlotte viser i dette sitatet og det betyr at Charlotte har en bevissthet rundt sine egne følelser og gir uttrykk for følelsene sine (Andersen, 2016, s. 88). Hun har tenkt gjennom hvorfor hun danner Dukken og Maskinen og grunnen er at hun ønsker å slippe å forholde seg til at vanskelige ting som skjer i livet hennes. Charlotte argumenterer for hennes valg ved at hun tenker: «Jeg leste om sexdukker på Internett, de så ut som mennesker, og de var alltid med, men de følte ingenting» (Fonn, 2018, s. 64). Hun rettferdiggjør sitt valg om å danne disse karakterene ved at hun ikke ønsker å føle noe. Charlotte har en plan om hvordan hun skal slippe unna de vanskelige følelsene, og det blir gjennom å danne disse to fiktive karakterene, hvor hun kan plassere smerten hun opplever. Målet når hun trer inn i disse to rollene er veldig klare, da det er tydelig at hun vil slippe å føle noe som helst. Charlotte er veldig bevisst på hvorfor strategiene blir dannet. Samtidig er det snakk om to vidt forskjellige typer strategier, som fremstår som ytterpunkter på en skala.

Sammen utgjør de to rollene en passiv og aktiv unnvikelsesstrategi. Dukken er føyelig og forsvinner ut av situasjonen, noe som betyr at Dukken kan gjøre at Charlotte ikke føler på smerten hun opplever i disse situasjonene. På den andre siden er Maskinen det motsatte:

Den andre strategien – som virkelig gjorde meg populær – var maskinen. Maskinen var vill. Den kastet seg over folk, grådig ustoppelig. Maskinen hadde kontroll, og jeg kunne bare la den holde på, den angikk ikke meg. Etterpå skalv jeg, men det kom ingen tårer, alt var okei. (Fonn, 2018, s. 64).

Maskinen er en mye mer aktiv rolle, som kan få omgivelsene til å se henne som samtykkende og deltagende – det er derfor en strategi som gjør henne «populær». I likhet med Dukken kan også Maskinen ses i lys av begrepet analytisk emosjonalitet, fordi hun opptrer bevisst (Andersen, 2016, s. 88). Grunnen til det er at Charlotte er bevisst over hvorfor hun velger å skape denne karakteren. Det hun blir utsatt for ikke skal angå henne og for at hun ikke skal føle på de vonde følelsene hun har inni seg. At hun skjelver kan bety at hun er redd eller at hun har opplevd noe som gjør at hun blir skjelven. Videre beskriver Charlotte at det ikke kommer noen tårer, det kan hende at hun opplever noe som gjør at hun har en forventning om at hun skal gråte. Eller at hun opplever noe som gjør at hun får en trang til å gråte, men at hun plasserer denne følelsen i Maskinen som gjør at hun unngår denne følelsen. Her viser Charlotte at hun bruker Maskinen som en bevisst strategi for å skjule og unngå å føle på at hun er redd og trist. Dukken og Maskinen opptrer altså i lignende situasjoner preget av ulike handlingsmønstre og til dels ulike følelsesmessige reaksjoner hos Charlotte. Mens Dukken er knyttet til passivitet, er Maskinen knyttet til aktivitet og kontroll.

Videre er det interessant å se strategiene Dukken og Maskinen i lys av high-road-reaksjoner fremfor low-road-reaksjoner. High-road-reaksjoner betegnes som en gjennomtenkt reaksjon av en karakter (Andersen, 2016, s. 59). I beskrivelsen av Dukken, sier Charlotte at hun bare forsvinner ut av kroppen som en reaksjon på noe vanskelig som skjer. Dette kan tyde på at når Charlotte trer inn i rollen som Dukken, så er dette en gjennomtenkt reaksjon for å forsvinne ut av en vond situasjon. Videre sier Charlotte at Dukken er passiv og føyelig, men alltid klar for det som måtte komme. Dukken har et forbehold om at den kan forsvinne ut av hvilken som helst situasjon som Dukken måtte møte (Fonn, 2018, s. 64). Videre oppleves også Maskinen som en gjennomtenkt reaksjon på vanskelige situasjoner. For Maskinen er kontroll over situasjonen viktig, slik at Maskinen skal vite hva som kommer, men ikke la situasjonen angå «meg» (Fonn, 2018, s. 64). At situasjonen ikke skal angå «meg» betyr at det som skjer med Maskinen, skjer ikke med Charlotte, men Maskinen. Dukken og Maskinen blir utviklet som en gjennomtenkt reaksjon på alt det fæle som skjer med henne, og de blir brukt som reaksjoner som skal skjerme henne mot det vonde.

Analysen har vist at Charlotte har et veldig bevisst forhold til sin egne psykiske helse og hun prøver å håndtere det på sin måte ved å bruke fantasien. Hun setter følelsene sine hos Dukken og Maskinen som hun finner opp for å komme seg unna sin egen virkelighet. Innenfor analytisk emosjonalitet er dette sentralt, fordi hun er bevisst og viser følelsene eksplisitt, men

på en annen side, holder Charlotte litt av denne emosjonaliteten igjen (Andersen, 2016, s. 88). Hun setter opp en maske for å være tøff og vise at hun ikke blir berørt av alt det grusomme som skjer med henne i romanen.

3. 2. 1 Charlottes største traumer

Scenen som dette delkapittelet skal ta for seg er en av de mest sentrale scenene i romanen. Grunnen til det er at Charlotte går fra å være Dukken til å være Maskinen og vi kan spore et skifte i Charlottes reaksjonsmønster og følelsesliv. Når Charlotte har prøvd å døyve følelsene med rus og å utvikle strategier med formål at hun ikke skal føle noe. Ingen av strategiene fungerer, da finner Charlotte en siste løsning og det er at hun gå helt inn i rollen som Maskinen for å ta kontroll over situasjonen. Charlotte gjør et desperat forsøk på å glemme de vonde følelsene, noe hun gjør ved å få kontroll og ta initiativ til å ha sex med Jonas:

Jeg dro av meg nattkjolen som var våt av angst. Jeg var sint, jeg hadde tatt to tabletter, det skulle faen meg skje. Jeg dro han mot senga. Jeg merket hvordan kroppen hans nølte. Jeg dyttet han mot senga, jeg kastet meg over han, mekanisk, han skalv, og inni meg var det bare hardt og kaldt. (Fonn, 2018, s. 67).

Charlotte blir voldtatt av Jonas og hun uttrykker at dette er traumatiserende for henne. Denne situasjonen kommer veldig brått og uten forvarsel, noe som forsterker følelsene og desperasjonen Charlotte viser. Det virker som om Charlotte har bestemt seg for å ta kontroll over situasjonen for å straffe han. Grunnen til det er at det står «Han skulle ikke slippe unna» (Fonn, 2018, s. 67). Dette er ikke noe Charlotte synes er enkelt, da det i forkant av dette sitatet står at nattkjolen hennes er våt av angst (Fonn, 2018, s. 67). Charlotte er sint og full av angst for det hun nå skal gjøre og dette er følelser som hun ikke har vist i møte med Jonas før. Viktigheten av denne scenen og å tre inn i Maskinen er kontrollbehovet til Charlotte, fordi hun er desperat og vet ikke hva annet hun skal gjøre for at voldtektene skal avta.

Følelsene sinne og angst kan ses i sammenheng med begrepet *normalcy* som innebærer at en karakter reagerer på en måte man ikke forventer, altså et brudd med karakterens normaltilstand (Andersen, 2016, s. 53). Sinnet Charlotte føler på i dette sitatet bryter med hvordan man forventer at hun skal reagere. Alle de andre gangene han har voldtatt henne har hun hverken tatt initiativ eller vist noen følelser i øyeblikket det skjer, altså at hun har vært i rollen som Dukken. Derfor oppleves dette som et brudd på hvordan Charlotte reagerer, men også som et brudd i hva man kan forvente av selve fortellingen, fordi dette skiftet i reaksjon

kommer brått på i romanen. At hun er sint kan komme av at hun er veldig lei av at hun blir utsatt for voldtektene og at hun ønsker å få Jonas til å føle på noe av det hun føler på. Endringen i Charlottes handlingsmønster markerer en slutt på voldtektene som hun blir utsatt for, fordi moren og Jonas slår opp. Denne scenen markerer også opphavet til Dukken og Maskinen, da Charlotte etter denne hendelsen oftere og oftere trer inn i Maskinen mens Dukken oftere blir lagt bort. Om dette bruddet i reaksjon fra Charlottes side er viktig for denne avgjørelsen får ikke leseren innblikk i, men det er viktig for historien som følger, fordi voldtektene opphører etter denne situasjonen.

Sitatet ovenfor kan knyttes opp mot begrepet emosjonelt rom og det handler om at en karakter kan knytte visse emosjoner til enkelte steder i en roman, for eksempel et soverom (Andersen, 2016, s. 52). Charlotte trer inn i rollen som Maskinen og det er i hennes eget soverom at Maskinen kommer til uttrykk for første gang. Maskinen baserer seg på hendelser som har funnet sted i dette rommet. En følge av disse hendelsene er at det oppstår følelser som Charlotte ikke klarer eller ønsker å håndtere. Charlotte har visse følelser knyttet til sitt eget soverom og grunnen er at hun har opplevd å bli voldtatt gjentatte ganger på rommet sitt. I dette sitatet er følelsen av sinne en fremtredende følelse. Sinnet til Charlotte kommer til uttrykk gjennom at hun drar Jonas mot senga og kaster seg mot han, noe hun aldri har gjort med han før. Hun er drevet av andre følelser enn hun har kjent på før i møte med Jonas. I tillegg knytter Charlotte angstfølelsen til soverommet og blir synlig ved at: «.. nattkjolen var våt av angst.» (Fonn, 2018, s. 67). Dette kan tyde på at hun er nervøs for den handlingen hun er i ferd med å begå og å ta kontroll over situasjonen er ikke noe hun gjør med en letthet. I samme sitat beskriver hun sitt indre liv som: «.. og inni meg var det bare hardt og kaldt.» (Fonn, 2018, s. 67). Det tyder på at hun ikke vil kjenne på angsten, fordi å være hard og kald kan bety at hun ikke vil la følelsene gå inn på seg. Ved å tre inn i rollen som Maskinen blir hun hard og kald, noe hun gjør for å glemme traumene og angsten hun føler på i møte med soverommet. Charlotte distanserer seg fra disse følelsene og prøver å late som om de ikke finnes. I sammenheng med dette sitatet kommer mestringsstrategien Maskinen til uttrykk for å håndtere traumene og de vanskelige følelsene som oppstår i møtet med soverommet.

Men etter dette desperate forsøket, blir hun likeledes fylt av vonde følelser og hun plasserer følelsene utenfor seg selv for å unngå å kjenne på de (Fonn, 2018, s. 67). Dette vitner om at Charlotte føler en håpløshet i møte med dette rommet og hun knytter negative emosjoner til dette soverommet. Soverommet blir til slutt ladet med veldig mange negative emosjoner som

følge av hennes første møter med rus og de gjentatte voldtektene hun blir utsatt for. Dette resulterer i at Charlotte ikke klarer å oppholde seg i ulike soverom ut over i romanen, fordi hun har så store traumer knyttet til soverommet hjemme. Mot slutten av romanen, våkner Charlotte opp og har et tilbakeblikk fra da hun var 12 år gammel og ble voldtatt på soverommet sitt. Hun kjenner smerten som har satt seg mellom beina og hun skjelver så mye når hun står opp av senga at hun så vidt klarer å gå (Fonn, 2018, s. 173). Charlotte har negative følelser knyttet til soverom og at disse følelsene preger henne i voksen alder. Resultatet av at hun opplever alle disse negative og vanskelige følelsene, både i denne scenen, men også senere i livet, blir at hun trer inn i mestringsstrategien Maskinen for å slippe å tenke på alt hun har opplevd.

Ved å undersøke dette sitatet har analysen vist at mestringsstrategiene Dukken og Maskinen er sentrale for å undersøke hvilke følelser Charlotte føler på. Analysen viser at Charlotte bryter med sin *normalcy* når hun trer inn i rollen som Maskinen, fordi hun viser et sinne og en vilje for å ta kontroll over situasjonen. Dette står i kontrast med at hun tidligere har vært føyelig og dette sitatet viser inntredenen til Maskinen som en mestringsstrategi. Analysen bruker også emosjonelt rom for å undersøke følelsene til Charlotte og her har analysen vist at Charlotte knytter blant annet angstfølelsen til soverommet. Maskinen oppstår også for første gang på soverommet som en reaksjon på hvilke følelser Charlotte har til soverommet. Funksjonen til Maskinen er at rollen skal ta bort de vanskelige følelsene Charlotte føler på som følge av traumet hun har opplevd på soverommet sitt. Resultatet er at følelsene blir plassert andre steder og Charlotte slipper å føle på dem.

3. 2. 2 Maskinens endelige inntreden i Charlottes handlingsmønster

Når Charlotte har flere mislykkede forsøk på å ta tak i sine egne følelser, prøver hun til slutt å si i fra til moren sin. Charlotte har tatt til seg motet for å si i fra til moren, men hun blir avvist. Dette gjør at mestringsstrategien Maskinen tar helt over, fordi hun opplever ikke at hun blir hørt og det er ingen som bryr seg, så hvorfor skal hun bry seg om seg selv? Hun prøver å si i fra til moren etter at hun opplever den mest brutale voldtekten hittil:

Han kom inn til meg, snudde meg over på magen. Og så ble jeg revet i stykker, trodde jeg skulle dø av smerten i seg selv. Og så bare forsvant den. Jeg så på den dumme jenta som ikke gjorde noe for å kjempe imot, som ikke sa nei, som bare lå der som et lik (Fonn, 2018, s. 60).

I likhet med andre sitater som foregår på soverommet til Charlotte, kan det kobles opp mot begrepet emosjonelle rom som omhandler hvordan følelser karakterer knytter opp mot bestemte rom i en roman (Andersen, 2016, s. 52). Charlotte knytter følelsen smerte til dette rommet gjennom at hun beskriver at hun kunne dø av smerten som hun blir utsatt for når hun blir voldtatt. En annen følelse som gjør seg gjeldende i dette sitatet er skyldfølelsen og det kommer til uttrykk gjennom at hun poengterer at hun ikke selv gjør noe for å kjempe mot Jonas. Hun mener selv at hun burde ha strittet imot, men hun plasserer følelsene sine utenfor seg selv og bare ligger der som et lik. Hun sitter igjen med en følelse av at hun kunne ha gjort noe, slik at overgrepene kunne ha blitt unngått. Her kan vi observere en ny følelse knyttet til hennes soverom, og det er skyldfølelsen. Charlotte plasserer seg selv utenfor situasjonen og skifter synsvinkel: «Jeg så på den dumme jenta» (Fonn, 2018, s. 60). At Charlotte skifter synsvinkel forsterker følelsen av at hun prøver å distansere seg fra situasjonen og glemme de følelsene som følger med den brutale voldtekten. Charlotte knytter kun negative følelser til sitt eget soverom, og de negative emosjonene følger henne gjennom hele romanen.

I etterkant av den brutale voldtekten prøver Charlotte å få moren til å forstå hva som skjer inne på soverommet:

Men er du våken? sa mamma.
Jeg kan ikke gå tilbake til senga, sa jeg.
Senga er vel ikke farlig, sa mamma.
Jo, sa jeg, skjønner du ikke hva som skjer?
Det som skjer, er at klokka er fem om morgenen, sa mamma.
Jeg så på henne. Jeg ville kaste noe.
Du skjønner hva som skjer, sa jeg. Det er ikke *mulig* at du ikke skjønner det, jeg *veit* at du veit.
Nå synes jeg at du skal legge deg, Charlotte, sa mamma. Du kan få en sovetablett av meg
(Fonn, 2018, s. 62).

Charlotte prøver å si i fra om redselen for soverommet, og implisitt sier hun at det er på grunn av Jonas. Moren prøver å si at hun ikke skjønner hva Charlotte mener og da blir Charlotte sint. Emosjonelle rom blir igjen aktuelt å legge vekt på, fordi Charlotte sier at hun er redd for senga og soverommet sitt og hun prøver å få sin mor til å forstå at hun kjenner på disse følelsene knyttet til soverommet (Andersen, 2016, s. 52). Her prøver Charlotte å åpne seg om følelsene som hun hittil har brukt mye tid og energi på å holde skjult, men moren gir henne tilgang til rus, noe som gjør at Charlotte fortsetter med å skjule følelsene sine, og kan innta rollen som Maskinen.

Charlotte er også sint og det kommer til uttrykk gjennom at hun ønsker å kaste noe på moren, fordi hun hører ikke på henne (Fonn, 2018, s. 62). Denne følelsen kan ses i lys av begrepet *normalcy* som betyr et brudd på en karakters normaltilstand (Andersen, 2016, s. 53). Tidligere i romanen har Charlotte vist at hun føler at moren ikke tar vare på henne, men hun har ikke vært sint på moren sin. Når Charlotte ønsker å kaste noe på moren sin, oppleves det som et brudd på hennes normaltilstand, fordi hun har ikke tidligere uttrykt et sinne mot moren, men heller tolerert oppførselen hennes. Dette kan eksemplifiseres ved at når moren er nedfor eller ikke tar vare på Charlotte, tilbyr Charlotte henne sovepiller for å gjøre det bedre (Fonn, 2018, s. 49). Sinnet er et brudd på Charlottes normaltilstand, og det viser at ønsket om at moren skal tro på henne betyr mye. Moren tror ikke på henne, eller hun fortrenger det, og da blir Charlotte sint. Viktigheten til sinnet hos Charlotte er at når denne følelsen kommer til uttrykk viser hun at går fra å være føyelig til at hun føler på sinne og ønsker å ta kontroll over situasjonen. Hun beveger seg fra den føyelige Dukken til den bestemte Maskinen.

Analysen har vist at Charlotte prøver å skjule sine egne følelser og plassere de utenfor seg selv for å overleve i livet ved hjelp av Dukken og Maskinen. De følelsene som Charlotte prøver desperat å bli kvitt gjennom å ruse seg er redsel som hun kjenner på når hun blir voldtatt av Jonas, men hun kjenner på skyldfølelse i møte med han også, fordi hun prøver ikke å stritte imot. Det er også følelser knyttet opp til moren og at hun ikke tar vare på henne, da søker Charlotte trøst i rusen. Charlotte føler også på en tristhet som hun prøver å skjule for seg selv og leseren ved å tre inn i rollene som Dukken og Maskinen. Når Charlotte befinner seg på sitt eget soverom kjenner hun ikke kun på angst, men også på sinne. Med dette har vi fått etablert at Charlottes problemer med rus, seksualitet og omsorgssvikt har et felles grunnlag i traumer knyttet til omsorgssvikt og seksuelle overgrep. Alle de tre kategoriene utgjør et viktig ledd i hennes mestringsstrategier, fordi hun opplever vanskelige følelser knyttet til kategoriene og de følelsene plasserer Charlotte hos de fiktive rollene Dukken og Maskinen. Romanen har en forteller som er svært bevisst på dette, og som slik kan bevisstgjøre også oss lesere om at dette er komplekse problemer som ofte opptrer sammen og fyller bestemte behov hos Charlotte. Dette blir tydelig når rusen, de seksuelle handlingsmønstrene og den psykiske uhelsen hos Charlotte blir knyttet til bestemte «roller» som tillater henne å flykte: Dukken og Maskinen.

3. 3 Charlottes alternative mestringsstrategier

I denne romanen finnes det flest negative følelser, fordi Charlotte blir utsatt for så mye vondt. Charlotte har noen fine øyeblikk livet som gjør at hun forsøker å foreta en reise tilbake til følelsene sine. Hittil har analysen tatt for seg hvordan Charlotte flykter fra sine følelser ved hjelp av å tre inn i mestringsstrategiene Dukken og Maskinen. I denne delen av analysen vil oppgaven analysere de alternative mestringsstrategiene som gjør at Charlotte reiser tilbake til følelsene sine. Dette er både personer som gir Charlotte små glimt av håp, men også steder og dyr som gir henne et fristed for å komme i kontakt med følelsene sine igjen.

3. 3. 1 Fahimas rolle som døråpner til Charlottes legning

Tidlig i romanen fremstår Fahima som en alternativ mestringsstrategi for Charlotte. Grunnen til det er at Charlotte utforsker sin egen seksualitet når hun og Fahima øver på å kysse. I det øyeblikket skjer det noe som bryter med det Charlotte har følt før: «Jeg hadde en varm følelse inni meg som jeg aldri hadde hatt før. Fahima hadde allerede fått bryster, jeg la den ene hånda over toppen hennes.» (Fonn, 2018, s. 48). Charlotte oppdager følelser i seg selv som hun ikke visste at fantes: «Jeg hadde oppdaget noe, en kraft, den spredte seg i kroppen min som elektrisitet.» (Fonn, 2018, s. 48). Etter disse situasjonene drar Charlotte hjem og fantaserer om Fahima:

Jeg gikk på rommet og la meg i senga, tenkte på meg og henne, hvor myk hud kunne være, jeg lot som om hendene mine var hennes. Elektrisiteten i kroppen min eksploderte, så kortsluttet den, og jeg ble liggende i senga med en varm følelse av at kroppen min var *hel* (Fonn, 2018, s. 48).

Charlotte bryter med sin *normalcy* i flere situasjoner knyttet til Fahima, som vil si at hun bryter med sin normaltilstand (Andersen, 2016, s. 53). Charlotte reagerer flere ganger på en annen måte enn hva hun selv trodde på forhånd, fordi hun føler på en tiltrekning mot Fahima. Hun beskriver en varm følelse og den følelsen kan tolkes som en seksuell tiltrekning mot det samme kjønn. Denne oppdagelsen blir Charlotte veldig overrasket over, og den varme følelsen bryter med reaksjoner som hun har hatt tidligere. Den uventede reaksjonen gjør at Charlotte endelig føler at hennes egen kropp er hel. Dette kan tyde på at Fahima får henne til å føle seg trygg og ivaretatt, fordi hun ikke har blitt behandlet på denne måten før av noen hun har følelser eller følt en tiltrekning mot. Dette er de første hintene leseren får om at Charlotte definerer seg som noe annet enn heterofil, og tankene som Charlotte viser her vil bli viktige senere i romanen.

Analysen har vist at følelsene Charlotte knytter til sitt eget soverom er negative og knyttet opp mot smerte, redsel, frykt og skyld, men det er interessant at Charlotte viser og føler motsatte følelser på Fahimas soverom. Der tar hun styring over situasjonen, fordi hun er tiltrukket av Fahima og vil utforske Fahima. Charlotte opplever rommet til Fahima som om det: «.. var mykt og rosa som en leppe..» (Fonn, 2018, s. 59). Charlotte viser ved flere anledninger at hun har positive følelser knyttet til Fahima og hennes soverom. Hun knytter gode følelser til dette rommet, fordi hun føler en seksuell tiltrekning til Fahima, men også, fordi hun føler seg trygg rundt Fahima. Rommet blir en pustepause i en vanskelig hverdag for Charlotte. Fahimas soverom kan ses i lys av begrepet emosjonelle rom som innebærer at karakterer knytter ulike emosjoner til ulike rom i et verk (Andersen, 2016, s. 52). Charlottes soverom blir forbundet med negative følelser som redsel og skyldfølelse, men også at Charlotte må tre inn i Maskinen for å få bukt med følelsene sine. Fahimas rom blir forbundet med opphisselse og frihet hos Charlotte. Følelsene hun knytter til Fahima og hennes soverom er trygghet og seksuell opphisselse som Charlotte viser fordi hun føler seg i korte øyeblikk ivaretatt av Fahima. Analysen har vist at Fahima er en viktig alternativ mestringsstrategi for Charlotte, fordi hun kjenner på positive følelser i et liv som er preget av ulike traumer.

3. 3. 2 Charlottes trygge møte med Lykke og stallen

I likhet med Fahima, blir stallen og Lykke en alternativ mestringsstrategi for Charlotte. For første gang får Charlotte mulighet til å roe seg ned og reflektere rundt hva som har skjedd med henne. Dette leder til at hun stifter kjennskap med hesten Lykke og stallen han står i. Grunnen til at det er relevant å undersøke Lykke og stallens rolle er fordi de representerer en trygghet i kraft av at han er et dyr. Charlotte har svært få gode opplevelser med mennesker, noe som gjør at møtet med Lykke føles trygt. Et resultat av dette møtet er at Charlotte tør å åpne seg, fordi hun vet at han kommer ikke til å gjøre henne noe vondt. Hittil i historien har de aller fleste av menneskene i livet til Charlotte sviktet henne, da kan det være naturlig at hun føler seg tryggere i møte med et dyr. Vi kan observere at Charlotte viser dype og såre følelser for Lykke:

Jeg holdt over nakken til Lykke og lente meg mot halsen hans. Vi bare sto sånn, og plutselig kjente jeg noe rundt hjertet. Jeg var så *nær* han. Jeg kunne ikke være nær. Jeg hadde aldri vært nær. Jeg hater nær. Men Lykke var bare et dyr, og han kunne ikke skade meg, og plutselig kjente jeg noe bak øynene og i halsen som jeg ikke hadde kjent på siden jeg var seks, og jeg la ansiktet helt inntil halsen til Lykke og lot pelsen hans bli våt. (Fonn, 2018, s. 113).

Charlotte overveldes her av følelser hun ikke har kjent på lenge. Hennes normaltilstand er å ikke gråte, ikke være følelsesmessig nær, døyve følelsene sine med rus og grave de langt ned, slik at hun slipper å kjenne på de vanskelige følelsene. Dette sitatet bryter med Charlottes normaltilstand og hun reagerer på en uventet måte, slik at hun bryter med sin *normalcy* (Andersen, 2016, s. 53). Charlotte tenker: «.. plutselig kjente jeg noe bak øynene og i halsen som jeg ikke har kjent på siden jeg var seks..» (Fonn, 2018, s. 113). Charlotte overveldes av det våte i øynene hennes og noe i halsen som hun ikke har kjent på siden hun var seks år. At Charlotte kjenner på disse følelsene er et stort skifte i hennes følelsesliv, fordi hun har skjult følelsene sine for andre og seg selv i utallige år. Charlotte prøver å holde igjen disse plutselige følelsene og hun tenker at hun hverken kan eller har vært så nær noen før. Hun prøver å kjempe imot, men Charlotte innser at Lykke er et dyr, og har ikke muligheten til å skade henne fysisk og psykisk. Dermed lar hun det bak øynene og i halsen slippe ut, fordi hun vet at Lykke ikke vil henne noe vondt eller har en annen agenda, noe som kan bidra til å gjøre det enklere for Charlotte å føle på en kontakt med sine følelser. Charlotte lar seg selv føle på en tristhet som hun ikke har følt på før.

Faktumet at Lykke ikke er et menneske kan gjøre det enklere for Charlotte å føle på de vanskelige følelsene. Dette kan ses i sammenheng med stallen som Lykke står i og dette kan relateres til begrepet emosjonelt rom som betyr at karakterer knytter enkelte følelser til spesifikke rom (Andersen, 2016, s. 52). På dette punktet i romanen er Charlotte veldig sårbar og den eneste måten hun klarer å vise følelser er når det er fravær av andre mennesker som kan ønske henne vondt. I stallen finnes det ingen mennesker, men bare henne og Lykke. Dette kan gjøre at Charlotte føler seg trygg i stallen. I sitatet står det: «.. Lykke var bare et dyr, og han kunne ikke skade meg..» (Fonn, 2018, s. 113). Dette fraværet av mennesker gjør at hun lar følelsene slippe frem, og stallen fremstår som et rom for nærhet for Charlotte. Videre sier Charlotte: «Jeg gråter egentlig aldri, hvisset jeg til Lykke. Så sviktet stemmen, og jeg hulket inn i manken hans» (Fonn, 2018, s. 113). Charlotte bryter med sin normaltilstand gjennom at hun lar seg selv føle på tristhet og trygghet i møte med Lykke. Møtet med Lykke gjør at Charlotte finner enda en alternativ mestringsstrategi og hun gir slipp på Maskinen når hun er i Lykkes nærvær. Analysen har vist at Lykke og stallen er viktig for trygghetsfølelsen til Charlotte og derfor kan betegnes som en viktig alternativ mestringsstrategi.

3. 3. 3 Kristines rolle som grensesetter – viktigheten av hennes blikk på Charlotte

Fahima, stallen og Lykke blir viktige steder og personer for Charlottes følelser, men den aller viktigste alternative mestringsstrategien er Kristine. Charlotte og Kristine møtes fordi Charlotte bestemmer seg for å gå på videregående skole i voksen alder (Fonn, 2018, s. 180). Hun får Charlotte til å forstå seg selv bedre gjennom at hun viser en tålmodighet og forståelse ovenfor Charlotte. Kristine blir en fortrolig person i Charlottes liv som gjør at hun endelig føler seg trygg og kan slutte å skjule hvordan hun faktisk har det inni seg. Hun er en avgjørende person for at Charlotte klarer å starte prosessen med å få orden på livet sitt og reise tilbake til følelsene sine.

Kristine er veldig relevant å trekke frem som en viktig person for å forstå seg på Charlotte, fordi hun speiler ofte leseren og kommer med interessante kommentarer til Charlottes oppførsel. Hun har ofte samme reaksjoner og tanker som da jeg leste boka, noe som kan betegne henne som en sentral emosjonell triggerfigur i romanen (Andersen, 2016, s. 56). Kristine kommer inn i Charlottes liv på et sent stadium i romanen, men for Charlotte blir hun veldig viktig for henne. I møte med Kristine føler Charlotte på følelser som hun aldri har følt på før. Hun har aldri hatt noen som er glad i henne eller bryr seg om henne. Charlotte tør å åpne seg litt om følelsene sine for Kristine:

Det er ingenting ved meg som tilhører meg. Ikke kroppen, ikke hodet, ikke fortida.
Det der er veldig trist, sa Kristine.
Det er ikke trist, sa jeg. Ingenting er trist. Jeg har aldri vært lei meg.
Skulle du ønske du var lei deg?
Nei.
Jeg griner hver kveld, sa Kristine. Jeg er nok friskere enn deg. (Fonn, 2018, s. 182 & 183).

Charlotte har hatt det vanskelig hele livet, men her kan man observere at hun strekker ut en liten hånd til Kristine. Hun forteller at hun ikke føler at hun eier seg selv og da sier Kristine at hun synes at det er en trist tanke. Men det synes ikke Charlotte og for mange mennesker kan dette oppleves som en merkelig påstand, fordi å ikke eie sin egen kropp er en veldig trist tanke. Her er Charlotte i rollen Maskinen, fordi hun tenker ikke over sine egne tanker, men plasserer det andre steder når hun mener at det ikke er trist. Kristine påpeker Charlottes atferd og stiller spørsmål ved tankegangen til Charlotte, noe som gjør at vi som lesere får en ny innsikt i Charlottes tanker. Hun antyder at Charlotte har en tristhet i seg som hun ikke vil innrømme. Kristine blir veldig viktig for Charlottes psykiske helse og at hun begynner å reflektere rundt hva som er viktig for henne. Kristine kan omtales som en viktig emosjonell

triggerfigur på bakgrunn av dette, fordi hun speiler leseren og gjør at leseren får ny informasjon om Charlotte. Kristine blir en nødvendig karakter for å drive historien videre, fordi hun påpeker en emosjonalitet i Charlotte, som Charlotte ikke ønsker å vise frem, men litt etter litt, åpner Charlotte seg og gir slipp på Maskinen.

Kristine har også en viktig rolle med tanke på seksualiteten til Charlotte og hennes handlingsmønster knyttet til seksuelle aktiviteter. Charlotte har en tendens til å agere spontant uten at hun tenker over hva hun gjør, noe som setter henne i mange forskjellige ubehagelige situasjoner gjennom romanen. Hun stifter bekjentskap med Kristine helt på slutten av romanen og Charlotte prøver seg på Kristine samme dagen som de møter hverandre. Dette reagerer Kristine på: «Hvorfor har du så hastverk? sa Kristine» (Fonn, 2018, s. 183). På den påfølgende siden, påpeker hun atferden til Charlotte: «Stopp, sa hun. Du er helt fjern i blikket, det ser ut som om du skal på krigsoppdrag eller noe.» (Fonn, 2018, s. 184). Her sier Kristine at det virker som at Charlotte har veldig hastverk med å ligge med henne. Hun poengterer at det ikke virker som om Charlotte har noe forhold til de handlingene hun foretar seg. Charlotte er her i rollen som Maskinen, fordi hun har blitt fjern, men samtidig prøver hun å overta kontrollen over situasjonen, noe analysen har etablert at kjennetegner Maskinen. Dette er første gang noen i romanen stiller ordentlig spørsmål ved hvorfor Charlotte handler som hun gjør. Ved å stille disse spørsmålene, påpeker Kristine følelsen av stress og gjør den eksplisitt for leseren. Charlotte har alltid dårlig tid og tenker seg ikke alltid så mye om. Kristine speiler følelsene som leseren kan sitte igjen med, fordi man kan bli både stresset, forvirret og oppgitt av å forstå seg på Charlotte, fordi hun oppleves veldig uforutsigbar. Denne følelsen påpeker Kristine og setter ord på, slik at leseren får en større forståelse av handlingen i romanen. Kristines kommentarer er et nødvendig grep av forfatteren for å påpeke en emosjonalitet i teksten.

I romanen har Kristine en funksjon hvor hun kommenterer atferden til Charlotte. Hun gir leseren en ny dimensjon og ny innsikt i Charlottes emosjonalitet. Første gang Charlotte og Kristine skal ligge sammen, oppstår det en diskrepans mellom Charlottes oppførsel og Kristines forventninger til situasjonen. Det kan ses i lys av performativ emosjonalitet, fordi Kristine påpeker hvordan Charlotte føler og oppfører seg (Andersen, 2016, s. 88). Her går Charlotte inn i en modus, og det er Maskinen. Hun ønsker å glemme hva hun gjør, fordi sex er noe hun i utgangspunktet ikke har noen gode følelser knyttet til. Dette er noe Kristine påpeker, fordi hun ønsker ikke å være en del av dette. Man får på følelsen at Kristine ønsker

at dette øyeblikket skal være spesielt, fordi hun liker Charlotte. Charlotte har på sin side tatt sovepill, drukket tre øl og tatt fire shots (Fonn, 2018, s. 184). De har to forskjellige utgangspunkt for at denne situasjonen skal bli noe de begge to trives i, noe Kristine påpeker, men Charlotte innser ikke det før Kristine sier noe. Charlotte kaster opp, fordi hun er kvalm, noe som betyr at Charlotte tar tak i situasjonen for hun ønsker å være mer tilstedeværende i øyeblikket med Kristine (Fonn, 2018, s. 184). Dette kan tyde på at Charlotte er nervøs og Kristine avslører at Charlotte ønsker å føle seg ivaretatt og hun ønsker å føle på omsorg. Istedenfor tyr hun rus for å skjule disse følelsene, noe som kjennetegner Maskinen. Når Charlotte går på badet for å kaste opp for å være til stede i situasjonen, antyder hun at det Kristine har påpekt ikke er helt feil, fordi hun viser en vilje til å være edru i en fortrolig situasjon med Kristine. Charlotte har ikke vært villig til å være edru i slike situasjoner før. Viktigheten av det Kristine sier er tydelig, fordi Charlotte prøver å bli edru, altså hun prøver å tre ut av Maskinen.

Videre utvikler forholdet til Charlotte og Kristine seg i en retning hvor de blir kjærester, men for Charlotte er dette veldig vanskelig å forholde seg til. Charlotte beskriver forholdet med Kristine som at hun hadde: «.. hadde sluppet inn på steder jeg ikke hadde sluppet inn meg selv.» (Fonn, 2018, s. 186). Hun har et bevisst forhold til hva hun føler for Kristine, men det er vanskelig for henne å uttrykke til Kristine. Dette er et eksempel på en analytisk emosjonalitet, fordi hun har en bevissthet rundt hva hun føler (Andersen, 2016, s. 88). Charlotte er bevisst over at det er steder inni seg selv som hun ikke slipper seg selv inn i, og det er de vanskelige stedene og følelsene. Dette viser Charlotte ved at hun trer inn i Maskinen når hun drikker og ruser seg i etterkant av at hun innser hva Kristine gjør med henne (Fonn, 2018, s. 187). Charlotte blir: «Ødelagt etter en natt med noe som minnet om kjærlighet» (Fonn, 2018, s. 187). Hvilke følelser som hun er bevisst over, men som hun prøver å unnsnippe er en tristhet, fordi Charlotte gråter, noe som tyder på at hun er trist. Charlotte er også redd for å hengi seg i Kristine og gi slipp på Maskinen, fordi det føles vanskelig å slippe henne inn på stedene inni seg som hun ikke vet hva rommer, fordi hun har ikke gått inn i det selv ennå.

Charlotte har liten forståelse for hva hennes handlinger og følelser gjør med Kristine. Kristine utfordrer Charlotte på hva de vil si å like noen:

Skal vi hjem til deg eller meg? sa jeg.

Kanskje hvert til vårt, sa hun.
Hva? sa jeg.
Du har det ikke bra, vi skal vente.
Men hvorfor vil du treffe meg da? sa jeg.
Fordi jeg liker deg, sa hun.
Hvordan kan du like meg, hvis du ikke vil ligge med meg? sa jeg.
Kanskje det er mer ved deg enn kroppen din jeg liker, sa Kristine, og jeg ble svimmel, tørr i munnen, lurte på hva i helvete det kunne være. (Fonn, 2018, s. 188).

I dette sitatet finnes en tydelig diskrepans mellom det analytiske og den performative emosjonaliteten. Charlotte viser eksplisitt at hun ønsker å bli med Kristine hjem for å ligge med henne, men også fordi hun liker Kristine, noe som viser en analytisk emosjonalitet, fordi hun viser en bevissthet rundt følelsene sine. Men Kristine stadfester at hun ikke mener at Charlotte ikke har det noe bra med seg selv og derfor vil hun ikke ligge med henne ennå. Det kan knyttes til performativ emosjonalitet, fordi hun påpeker Charlottes handlingsmønster og følelser (Andersen, 2016, s. 88). Dette forstår ikke Charlotte hvorfor Kristine mener og dermed blir Charlotte tvunget til å reflektere over sine egne følelser og hun føler på en forvirring i møte med Kristine. Kristine utfordrer Charlotte på hennes handlingsmønstre og får henne til å tenke på følelser som hun ikke har tenkt på selv. Hun klarer ikke å fatte at noen kan like noe annet enn kroppen hennes og at hun vil vente med å ligge med henne. Dermed er det en disharmoni mellom emosjonaliteten mellom Charlotte og Kristine, gjennom Kristines blick får leseren et nytt innblikk i Charlottes følelser, fordi i løpet av romanen er det ingen som har sett Charlotte på den måten som Kristine gjør.

Analysen har undersøkt tre ulike alternative mestringsstrategier, og vist at de bidrar til at hun finner tilbake til sine følelser, men også at hun kjenner på uventede positive følelser. I møte med Fahima viser analysen at Charlotte bryter med sin *normalcy* og kjenner på uventede og positive følelser når hun tilbringer tid med Fahima. Hun fungerer som en døråpner inn til følelser som Charlotte ikke har kjent på før, fordi leseren har hittil ikke observert at Charlotte føler på en tiltrekning mot samme kjønn. Når Charlotte møter Lykke kan vi som lesere igjen se at Charlotte bryter med sin normaltilstand, fordi Charlotte viser ikke følelser, men når hun får være alene med Lykke viser hun at hun er trist og har det tungt. Den viktigste personen for Charlottes reise tilbake til følelsene er Kristine og møtet mellom de to er i stor grad preget av en diskrepans mellom den analytiske og performative emosjonaliteten. Hovedgrunnen til diskrepansen mellom Kristine og Charlotte er at Charlotte trer bevisst inn i rollen som Maskinen og ruser seg, fordi hun synes det er vanskelig å kjenne på at hun liker Kristine. Mens på den andre siden fungerer Kristine som en person som utfordrer Charlottes bevisste

og skadelige mestringsstrategier, altså Dukken og Maskinen. Hun får en sentral rolle i å nøste opp i Charlottes psykiske uhelse gjennom at hun har en stor forståelse for Charlottes følelser og er tålmodig med henne, men samtidig får henne ut av det skadelige handlingsmønsteret. De tre alternative mestringsstrategiene er sentrale for å tematisere rus, psykisk uhelse og seksualitet, men analysen av de har også avdekket hvor kompliserte og sammensatte følelser Charlotte har.

4. Kan *Kinderwhore* være et bidrag til folkehelse og livsmestring i norskfaget? En didaktisk drøfting

Historien om Charlotte er preget av at hun skjuler sine følelser ved å bruke mestringsstrategiene Dukken og Maskinen. Ved hjelp av de alternative mestringsstrategiene Fahima, Lykke og Kristine klarer hun å legge vekk Dukken og Maskinen. Analysen har ved hjelp av affektiv narratologi avdekket at det finnes negative følelser som sinne, redsel, skyld, angst og mangel på omsorg. Disse følelsene prøver hun å dekke over ved hjelp av Dukken og Maskinen. Andre følelser som seksuell opphisselse, trygghet og erotikk som kommer til uttrykk hos Charlotte i møte med de alternative mestringsstrategiene. Romanen tar tak i temaer som rus gjennom å skildre Charlottes rusmisbruk. Psykisk helse blir belyst når Charlotte viser hvor vanskelig det er å håndtere følelsene sine. Innsikten i voldtektene, møtet med Fahima og Kristine gjør at vanskeligheter med seksualitet blir håndtert i *Kinderwhore*. Ved å vise hvordan Charlotte må bearbeide alt dette i livet sitt får leseren et innblikk i hennes følelsesliv. Derfor er dette en roman som rommer veldig mange ulike følelser og temaer, noe som gir et godt utgangspunkt for å belyse det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring (Kunnskapsdepartementet, 2017). I det følgende skal jeg skissere et didaktisk opplegg basert på metoden litterære samtaler og foreslå hvordan man kan bruke *Kinderwhore* for å belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget. Det didaktiske opplegget vil ta utgangspunkt i en litterær samtale om Dukken og Maskinen.

Den overordnede delen av LK20 nevner at folkehelse og livsmestring skal belyse temaer som seksualitet, rus og psykisk helse (Kunnskapsdepartementet, 2017). I den fagspesifikke delen for norskfaget blir det eksemplifisert at dette tverrfaglige temaet kan jobbes med gjennom å lese litteratur som tematiserer relevante temaer (Kunnskapsdepartementet, 2019).

Kinderwhore er en roman med mange muligheter og bruksområder, og dette har blitt eksemplifisert gjennom analysen i denne oppgaven. Analysen har vist at Charlotte har møter med rus, er usikker på sin seksualitet og at hun har en ustabil psykisk helse som et resultat av den vanskelige oppveksten sin. Hun sliter med følelser som angst, tristhet, sorg og sinne, men hun kjenner også på gode følelser som trygghet, forelskelse og seksuell tiltrekning.

For at elevene skal få noe ut av å undersøke disse temaene og følelsene i *Kinderwhore* må elevene ha de riktige verktøyene for å oppnå kunnskap. Analysen har vist hvordan en affektteoretisk analyse av *Kinderwhore* åpner opp for at leseren får et innblikk i et mangfold

av følelser hos Charlotte. Følelsene er knyttet til bestemte rom og til bestemte triggere, og hvordan hun søker å kontrollere overveldende følelser gjennom flere ulike strategier. Her vil jeg argumentere for at den litterære fremstillingen av følelsene og håndteringen av dem gjennom mestringsstrategier forbundet med rus, seksualitet og psykisk helse kan bidra til emosjonell literacy. Dersom elevene klarer å oppøve seg og benytte seg av et viktig begrep som Martha Nussbaum omtaler. Nussbaum argumenterer for viktigheten av narrativ forestillingsevne og det innebærer at leseren engasjerer seg i et verk og prøver å sette seg inn i hva karakterene i verket føler (Nussbaum, 2016, s. 31). Dette kan føre til at elevene får en dypere innsikt i tematikken enn ved at de kun leser kjapt gjennom romanen. Litteraturens bruksområde er at den har mulighet til å vise oss nye perspektiver som gjør at leseren får et innblikk som gir leseren større forståelse for seg selv og andre (Nussbaum, 2016, s. 56). Hvis elevene oppøver seg en narrativ forestillingsevne, vil de få muligheten til å sette seg inn i andres liv gjennom å lese ulike romaner.

Ved å bruke den narrative forestillingsevnen når man leser *Kinderwhore* vil elevene få en unik tilgang til Charlottes liv og følelser. Analysen har vist at ved å fokusere på hvordan Charlotte bruker ulike mestringsstrategier for å håndtere følelsene sine, er det ofte nært knyttet opp mot rus, seksualitet og psykisk helse. Elevene får et innblikk i rusmisbruk som kommer til syne ved at Charlotte har møter med rus i veldig ung alder og at moren ofte legger til rette for rusmisbruket. Rusen gjør at Charlotte føler seg mer ivaretatt og mer velkommen i verden. Seksualiteten til Charlotte kommer til syne gjennom de brutale voldtektene, men også møtene med Fahima og Kristine. Charlotte plasserer bort vanskelige følelser i Dukken og Maskinen for å slippe å ta tak i disse følelsene. Dette kan vitne om den psykiske uhelsen til Charlotte og at hun heller ikke ønsker å jobbe med det. Charlotte har mange traumer som kan være en inngang å undervise i folkehelse og livsmestring i norskfaget (Kunnskapsdepartementet, 2019). Elevene får mulighet til å sette seg inn i disse følelsene og dette kan bidra til at de får en større forståelse for seg selv (Nussbaum, 2016, s. 56).

Leseren får innblikk i gode øyeblikk for den psykiske helsen til Charlotte når hun føler seg trygg i møte med Lykke og Kristine. Charlotte føler på en tiltrekning og erotikk i møte med Fahima når de eksperimenterer i tidlig alder. Med bakgrunn i dette kan denne romanen være et godt bidrag til folkehelse og livsmestring i norskfaget, fordi det finnes et mangfold av følelser å undersøke, både positive og negative følelser. Oppgavens hovedfokus har vært hvordan Charlotte håndterer følelsene gjennom ulike mestringsstrategier. Analysen har vist at

mestringsstrategiene ofte er knyttet tett opp mot rus, psykisk helse og seksualitet. Ved å fokusere på mestringsstrategiene til Charlotte i norskundervisning, har man flere naturlige tematiske innganger for å belyse folkehelse og livsmestring som er nedfelt i læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2019). I en undervisningssituasjon kan elevene leve seg inn i både de positive og negative følelsene til Charlotte.

Videre kan et resultat av en affektteoretisk fundert analyse og tilegnelsen og bruken av den narrative forestillingsevnen når elevene leser, være at elevene opparbeider seg en emosjonell literacy og empati for karakterene og deres opplevelser. Emosjonell literacy innebærer at man forstår sine egne og andres følelser gjennom at man klarer å prate om de, gjenkjenne de og forstå hvordan følelser former oss (Spendlove, 2008, s. 4). I følge Nussbaum (2016) er empati noe som kan oppøves gjennom å lese litteratur, fordi leseren får muligheten til å sette seg inn i andres følelser (s. 31). Ved å ta utgangspunkt i mestringsstrategiene finnes det et stort spekter av følelser som elevene kan sette seg inn i. Det kan føre til at elevene opplever empati for Charlotte og klarer å opparbeide seg emosjonell literacy ved å arbeide med *Kinderwhore*. Denne romanen kan tas i bruk i sammenheng med en litterær samtale, da kan elevene få et innblikk i og reflektere rundt ulike følelser som finnes i romanen, noe som kan føre til at de blir mer empatiske som følge av undervisningen. Min analyse har vist at mestringsstrategiene til Charlotte og måten de personaliseres på kan bidra til at elevene ta tak i enkelte følelser i boka eller enkelte situasjoner. Det finnes utallige eksempler elevene kan fordype seg i for å få innblikk i ulike følelser, men et eksempel kan være at elevene fordyper seg i mestringsstrategiene til Charlotte, altså *Dukken* og *Maskinen*.

Innenfor disse to strategiene finnes følelser som sinne, angst og redsel og dette kan elevene sette seg inn i og undersøke, noe som kan gi de et nytt innblikk og muligheten til å få en høyere grad av empati. Dermed egner denne boka seg for at elevene skal oppøve seg innenfor empati og for å belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget. Analysen min har vist at Charlotte skjuler vanskelige følelser som angst, skyld og redsel ved hjelp av bevisste strategier som *Dukken* og *Maskinen*. Begrunnelsen for at Charlotte skjuler følelsene sine er på grunn av traumer knyttet til rus, seksualitet og psykisk helse. Hvis elevene får jobbe med romanen kan denne gi et innblikk temaer som rus, seksualitet og psykisk helse og alle følelsene som følger med tematikken. Når elevene får undersøke *Dukken* og *Maskinen*, kan resultatet kan bli at de får ny kunnskap og innsikt i slike tabubelagte temaer.

På en annen side, er Martha Nussbaum ved flere anledninger kritisert for hennes teorier om at lesing av litteratur kan gjøre at mennesker kan oppøve seg empati. En teoretiker som har kritisert Nussbaum er førsteamanuensis i norskdidaktikk Per Esben Myren-Svelstad. Han legger vekt på at hennes tanker og forskning er et verdifullt bidrag for å legitimere undervisning av skjønnlitteratur i norskfaget. Men han poengterer at det er uklart i hvilken grad disse perspektivene er overførbare til skolen, fordi det er uklart hvordan man skal implementere perspektivene (Myren-Svelstad, 2020, s. 7). Professor i allmenn litteraturvitenskap Kjersti Bale har også kritisert Martha Nussbaums poenger, hvor hun sår tvil om empati-begrepet og at det er et litt svevende begrep som det er vanskelig å vite hva innebærer og hvordan man skal bruke det (Bale, 2017, s. 49). Det er viktig å tenke på at denne romanen har mange bruksområder og kan gi elevene mange ulike muligheter med tanke på å oppøve seg empati, emosjonell literacy og få kunnskap om temaer innenfor folkehelse og livsmestring. Det finnes ingen fasit for hvordan man skal tilegne seg slik kunnskap, men funnene til analysen og diskusjonen kan være et bidrag til kommende forskning på folkehelse og livsmestring i norskfaget.

4. 1 Et utgangspunkt for en litterær samtale om *Kinderwhore*

Oppgaven har hittil drøftet hvilken innsikt elevene kan opparbeide seg ved å jobbe med *Kinderwhore*, men jeg har også slått fast at ved å la elevene jobbe med romanen vil de ikke automatisk opparbeide seg empati. I det videre vil jeg skissere et forslag til en litterær samtale og den vil ta utgangspunkt i fremstillingene av Dukken og Maskinen. En litterær samtale kan være en god undervisningsform hvis man skal bruke *Kinderwhore* for å belyse det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring. Grunnen er at den tematiserer sentrale temaer innenfor folkehelse og livsmestring som rus, seksualitet og psykisk helse (Kunnskapsdepartementet, 2017). Litterær samtale kan være en spesielt egnet undervisningsform for å undersøke *Kinderwhore* og belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget fordi ved å diskutere sammen kan man oppnå nye erfaringer (Hennig, 2012, s. 28). I tillegg er en slik samtale et rom for elevene hvor de kan få reflektere og lære av hverandre i fellesskap, noe som kan gjøre at de oppnår ny kunnskap om ulike romaner (Chambers, 1985, s. 142 & 143). Kristin Buvik Sivertsen foreslår også at for å undersøke det affektive i en roman, er den litterære samtalen den mest gunstige, fordi man kan reflektere i fellesskap (Sivertsen, 2022, s. 4).

I et klasserom er det nødvendig med en begrunnelse og en ramme for hva elevene skal undersøke. Da er det relevant å trekke inn flere av begrepene til Rita Felski som verktøy for elevene. Ved å bruke de affektive begrepene til Rita Felski, kan det fungere som en inngang til en litterær samtale i et klasserom. Et utgangspunkt for en litterær samtale kan være begrepene *solicitations* og *representations*. *Solicitations* betyr at et kunstverk oppmuntrer til at publikummet skal føle på ulike følelser og *representations* betyr hva slags følelser som et kunstverk presenterer til publikummet (Felski, 2020, s. 29). Det er relevant å ta utgangspunkt i disse to begrepene, fordi det gir mulighet til elevene å undersøke hvordan følelsene blir representert i romanen og hvordan følelser elevene selv føler på når romanen blir lest. Undervisningsopplegget vil foreslå *Dukken* og *Maskinen* som utgangspunkt for en litterær samtale. Da er det relevant å diskutere hvilke følelser de to mestringsstrategiene representerer for Charlotte, men også hva slags følelser som elevene kan kjenne på når de leser.

For å skape en engasjerende ramme for elevene kan det være relevant å bruke sjokkbegrepet til Felski som en inngang til den litterære samtalen. Dette begrepet kan føre til følelsesmessige reaksjoner hos elevene som norsklæreren må håndtere. Sjokk innebærer at hendelser i en roman er sjokkartede og at den fører leseren i en ubalanse som kan sitte i leseren lenge etter at man har lest ferdig verket (Felski, 2008, s. 113). Hva som oppleves som sjokkerende i et verk er helt opp til leseren, men det må oppleves som uforutsigbart (Felski, 2008, s. 130). I sammenheng med *Kinderwhore* er det relevant å bygge en litterær samtale på bakgrunn av sjokkfølelsen, fordi det er dette aspektet ved boka som jeg syntes gjorde romanen engasjerende. Oppgaven begrenser seg da til *Dukken* og *Maskinen*, selv om det er mange andre hendelser i romanen som skaper en sjokkfølelse. I min lesning følte jeg på en ubalanse, fordi mestringsstrategiene *Dukken* og *Maskinen* føles veldig uforutsigbare. Leserens vet aldri hva Charlotte foretar seg når hun går inn i *Maskinen*. *Dukken* og *Maskinen* viser konkrete følelser hos Charlotte, men de tematiserer også konkrete punkter i læreplanen gjennom at elevene får innblikk i rusmisbruk, psykisk helse og seksualitet (Kunnskapsdepartementet, 2017). Sjokkbegrepet kan derfor være veldig sentralt å bygge en litterær samtale rundt.

Kinderwhore kan egne seg til litterære samtaler hvor målet er å undersøke og vise hvordan følelser som sinne, angst, forelskelse, tristhet, redsel og mangel på omsorg kommer til uttrykk i boka. Dette er ikke ensidig, da min analyse har vist at det er vanskelig å se rus, seksualitet og psykisk helse som helt separate kategorier, fordi de har en kompleks innvirkning på

hverandre. Samtidig bidrar denne fortellingen til å kommunisere noe om denne kompleksiteten, for eksempel ved at Charlotte bruker Dukken og Maskinen som bærere for denne kompleksiteten i seg og ved å ta tak i disse, vil det være mulig å drøfte problemene til Charlotte på en nyansert måte. Dukken og Maskinen vil være et godt eksempel å bruke i en litterær samtale.

Selv om analysen som denne oppgaven har gjennomført er mer tidkrevende og teoritung enn det man kan forvente at skoleelever skal gjøre, er det mye som analysen har tematisert som elevene kan ta tak i. En måte å gjøre det på kan være at elevene tar utgangspunkt i en spesifikk passasje i romanen som innehar mange ulike følelser. Oppgaven foreslår at elevene fordyper seg i Dukken og Maskinen. Mestringsstrategiene representerer og gir et innblikk i kategoriene som oppgaven presenterte i problemstillingen, altså rus, psykisk helse og seksualitet. De viser også at kategoriene er kompliserte og vanskelige å skille fra hverandre, noe som kan være et godt utgangspunkt for en diskusjon. Elevene kan ta utgangspunkt i to ulike sitater fra samme side i romanen for å undersøke Dukken og Maskinen, men det er viktig å legge vekt på at for å få et mer helhetlig bilde og dybdekunnskap, bør elevene lese hele boka. Om elever skal lese utdrag eller hele bøker er en helt egen diskusjon som denne oppgaven ikke vil gå inn på. Denne litterære samtalen vil være et sluttprodukt etter at elevene har jobbet lenge med romanen. Analysen har allerede tatt for seg de to utdragene og det første utdraget omhandler første gangen Charlotte omtaler Dukken og Maskinen:

Jeg utviklet to strategier som ikke kunne slå feil. Jeg kalte dem Dukken og Maskinen. De var avhengige av rus for at de skulle virke – sovetabletter, alkohol og weed. Dukken var passiv, føyelig, hodet hennes forsvant bare ut av situasjonen, mens kroppen var villig og klar. (Fonn, 2018, s. 64).

I det andre utdraget beskriver Charlotte Maskinens funksjon:

Den andre strategien – som virkelig gjorde meg populær – var maskinen. Maskinen var vill. Den kastet seg over folk, grådig ustoppelig. Maskinen hadde kontroll, og jeg kunne bare la den holde på, den angikk ikke meg. Etterpå skalv jeg, men det kom ingen tårer, alt var okei. (Fonn, 2018, s. 64).

Analysen trakk frem at grunnen til at Charlotte bruker disse bevisste strategiene er for å slippe å kjenne på de vanskelige følelsene. Dukken og Maskinen er nært knyttet opp til kategoriene rus, seksualitet og psykisk helse, fordi hun ofte trer inn i Maskinen når hun ruser seg, når hun

har det vanskelig psykisk eller når hun har seksuelle møter med både kvinner og menn. Men som oppgaven har poengtert, er det vanskelig å skille disse kategoriene helt fra hverandre.

Det er stor forskjell på en litterær samtale i et klasserom og en litterær analyse i en masteroppgave. Elevene vil ikke bruke de samme begrepene jeg har brukt eller gå like mye i dybden som denne oppgaven har gjort. En følge av dette er at oppgaven vil skille mellom disse to praksisene. Oppgaven foreslår ulike litterære spørsmål basert på det analysen har funnet ut av, men også med utgangspunkt teorien om litterære samtaler som ble presentert i teoridelen. Aidan Chambers vektlegger at man må skape forståelse i fellesskap og at alle må ha mulighet til å ytre seg om meningsinnholdet. Spørsmålene vil først starte litt enkelt, slik at alle elevene har en mulighet til å si noe om det og ha et felles forståelsesgrunnlag for *Dukken og Maskinen* (Chambers, 1985, s. 142 & 143). Basert på funnene til analysen og teori om litterære samtaler vil jeg foreslå følgende spørsmål til en samtalestarter i en litterær samtale:

- I hvilken del av boka møter vi *Dukken* og *Maskinen* for første gang?
- I hvilken sammenheng møter vi *Dukken* og *Maskinen* for første gang?
- Hvordan beskriver Charlotte *Dukken* og *Maskinen* i sitatene?
- Hvilket litterært virkemiddel kan *Dukken* og *Maskinen* være, og hvorfor?

Disse spørsmålene vurderer jeg som en relevant måte å starte på for å starte en samtale og hvis elevene har lest boka og jobbet med romanen, skal det være mulig for alle elevene å si noe om spørsmålene. Etter at elevene har svart på disse spørsmålene vil de påfølgende spørsmålene kreve litt mer refleksjon og diskusjon, noe som er i tråd med Chambers fire trinn om hvordan man skal legge til rette for gode litterære samtaler (Chambers, 1985, s. 142 & 143). For at elevene skal diskutere og komme med ny innsikt hvor målet er å belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget vil jeg foreslå følgende spørsmål:

- Hvilken funksjon har *Maskinen* i Charlottes historie?
- Hvilken funksjon har *Dukken* i Charlottes historie?
- Hvilke følelser viser Charlotte når hun trer inn i *Dukken*?
- Hvilke følelser viser Charlotte når hun trer inn i *Maskinen*?
- Hvilke følelser er det Charlotte prøver å unngå å tenke på når hun trer inn i *Dukken* og *Maskinen*?

- Hvor i romanen kan vi se et skifte mellom Dukken og Maskinen? Vis til eksempler fra romanen.
- Hvorfor føler Charlotte at hun trenger disse mestringsstrategiene? Vis til eksempler fra romanen.
- På hvilken måte er Charlotte bevisst på at hun trenger slike strategier?

Det er noen fallgruver ved denne metoden og det er at sjokkfølelsen er subjektiv. Følgelig er det ikke sikkert at alle elevene synes at det er engasjerende å fordype seg i Dukken og Maskinen. Elevene kan også oppleve at det er ubehagelige å ytre seg i et fellesskap eller at de føler at de har sagt noe som er «feil» som kan føre til ytterligere ubehag (Ulland, 2016, s. 104). Men uavhengig av disse fallgruvene, vil elevene ved å lese og diskutere *Kinderwhore* åpne et rom for å få innblikk i et mangfold av følelser og temaer som er sentrale innenfor folkehelse og livsmestring. I læreplanen står det at: «Lesing av skjønnlitteratur og sakprosa kan både bekrefte og utfordre elevenes selvilde og dermed bidra til deres identitetsutvikling og livsmestring.» (Kunnskapsdepartementet, 2019). Ved å ta utgangspunkt i Dukken og Maskinen kan *Kinderwhore* egne seg til å gi elevene et innblikk i temaer som er viktige i folkehelse og livsmestring, fordi Charlotte gjennomgår så mye i løpet av romanen som faller innenfor det å mestre livet på godt og vondt.

5. Konklusjon

Denne masteroppgaven lanserte problemstillingen: «Hvordan tematiseres ulike emosjonelle mestringsstrategier i møte med omsorgssvikt, rusmisbruk og seksuelle overgrep i *Kinderwhore?*». For å undersøke problemstillingen har oppgaven benyttet seg av begreper innenfor affektiv narratologi og affektteori. Samtidig har oppgaven hatt et norskdidaktisk perspektiv hvor det har blitt lagt vekt på begreper som emosjonell literacy og den narrative forestillingsevne, samt forskning på folkehelse og livsmestring og litterære samtaler.

Det ble lansert tre ulike forskningsspørsmål i innledningen, hvor det første forskningsspørsmålet var: «Hva slags affekt og følelse knyttes til rus, psykisk helse og seksualitet i romanen, og hvordan håndterer Charlotte disse gjennom mestringsstrategiene hun kaller *Dukken* og *Maskinen*?». Ved å analysere flere ulike sitater i lys av sentrale begreper innenfor affektiv narratologi, har analysen vist at Charlottes følelser er så vanskelige for henne at hun plasserer de bort hos mestringsstrategiene *Dukken* og *Maskinen*. Rus, psykisk helse og seksualitet er viktige for hennes mestringsstrategier, da analysen har vist at Charlotte opplever vanskelige hendelser knyttet til disse kategoriene, og dette fører til at hun plasserer de vanskelige følelsene hos *Dukken* og *Maskinen*. De tre kategoriene blir knyttet til en utvei for Charlotte, at hun kan flykte fra virkeligheten og glemme problemene sine. Analysen tok også tak i de alternative mestringsstrategiene til Charlotte og viste hvordan de var et bidrag til at Charlotte til slutt la bort *Dukken* og *Maskinen*.

Det andre forskningsspørsmålet som ble stilt var: «Hvordan kan denne litterære analysen danne utgangspunkt for en litterær samtale om romanen, og hvilke didaktiske problemstillinger gjør seg gjeldende i forbindelse med et slikt undervisningsopplegg?». Analysen har vist at den kan danne et utgangspunkt for en litterær samtale ved å undersøke mestringsstrategiene til Charlotte. Diskusjonen foreslo at en litterær samtale skal ta utgangspunkt i *Dukken* og *Maskinen*, mens den didaktiske diskusjonen trakk frem viktigheten av at elevene får muligheten til å oppøve seg narrativ forestillingsevne for å kunne sette seg inn i andres situasjoner og dermed bli mer empatiske (Nussbaum, 2016, s. 31). Diskusjonen viste også at det er noen didaktiske problemstillinger til dette prosjektet. Blant annet at det er ikke sikkert at alle elever blir engasjert av innholdet som læreren velger ut, og at det kan være ubehagelig å dele om så sensitive temaer som man legger opp til ved å lese *Kinderwhore* (Ulland, 2016, s. 104).

Videre ønsket oppgaven å undersøke: «Hvordan kan den litterære analysen og det skisserte undervisningsopplegget knyttes til tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring i norskfaget?». Analysen og diskusjonen har vist at romanen har mange temaer som rommer det tverrfaglige temaet, og denne romanen kan derfor være et fruktbar å ta utgangspunkt i. Den litterære analysen har undersøkt kategoriene rus, psykisk helse og seksualitet, som er sentrale temaer innenfor folkehelse og livsmestring (Kunnskapsdepartementet, 2017). Ved å legge opp til en litterær samtale med utgangspunkt i *Dukken og Maskinen* kan det være en naturlig inngang til folkehelse og livsmestring. Den skisserte litterære samtalen viser at ved å ta utgangspunkt i de to mestringsstrategiene til Charlotte kan elevene diskutere rus, seksualitet og psykisk helse, fordi de kategoriene er så kompliserte og tett knyttet opp mot mestringsstrategiene, noe som kan være en inngang til en opplysende diskusjon om relevant tematikk.

Gjennom mitt arbeid med denne masteroppgaven har mitt engasjement for affektteori og folkehelse og livsmestring vokst enda mer. Jeg synes det har vært et givende arbeid som kan være nyttig for andre i fremtiden, og ikke minst relevant for min videre yrkeskarriere. Som oppgaven har stadfestet, er det gjort lite forskning på innføringen av folkehelse og livsmestring i norskfaget. Derfor mener jeg at arbeidet som har blitt lagt frem i forbindelse med denne masteroppgaven kan ses på som et bidrag til hvordan man kan bruke *Kinderwhore* for å belyse folkehelse og livsmestring i norskfaget, men arbeidet hadde vært interessant å videreutvikle i en enda større sammenheng.

6. Litteraturliste

- Andersen, P. T. (2016). *Fortelling og følelse: en studie i affektiv narratologi*. Universitetsforlaget.
- Aristoteles. (1997). *Om diktekunsten*. Grøndahl og Dreyers Forlag AS.
- Bale, K. (2017). Litteraturlæsning som dannelse av demokratiske holdninger. *Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift*, 20(1), 40-49. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-288X-2017-01-04>
- Blikstad-Balas, M. (2016). *Literacy i skolen*. Universitetsforlaget.
- Chambers, A. (1985). *Booktalk. Occasional writing on literature & children*. The Bodley Head.
- Claudi, M. B. (2013). *Litteraturteori*. Fagbokforlaget.
- Ekeberg, I. (2018, 12. oktober). *Når det gjør så fuckings vondt at kroppen brister*. Universitas. <https://www.universitas.no/anmeldelse-kinderwhore/nar-det-gjor-fuckings-vondt-at-knopper-brister/104145>
- Felski, R. (2020). *Hooked : art and attachment*. University of Chicago Press.
- Felski, R. (2008). *Uses of literature*. Blackwell Publishing.
- Fonn, M. K. (2018). *Kinderwhore*. Aschehoug.
- Gabrielsen, I. L. & Blikstad-Balas, M. (2020). Hvilken litteratur møter elevene i norskfaget? En analyse av hvilke skjønnlitterære verk som inngår i 178 norsktimer på 8. trinn. *Edda*, 107(2), 85-99. <https://doi.org/10.18261/issn.1500-1989-2020-02-02>
- Hatlen, T. S. (2019, 28. august). *Bokanmeldelse: Maria Kjos Fonn: «Kinderwhore»*. VG. <https://www.vg.no/rampelys/bok/i/1kpzkK/bokanmeldelse-maria-kjos-fonn-kinderwhore>
- Hennig, Å. (2012). *Effektive lesere snakker sammen. Innføring i litterære samtaler*. Gyldendal Akademisk.
- Hogan, P. C. (2011). *Affective narratology: The emotional structures of stories*. University of Nebraska Press.
- Holterman, S. & Vedvik, K. O. (2022, 25. mai). *Psykologer advarer: Livsmestrings-opplegg i skolen minner om gruppeterapi*. Utdanningsnytt. <https://www.utdanningsnytt.no/fagfornyelsen-livsmestring-psykisk-helse/psykologer-advarer-livsmestrings-opplegg-i-skolen-minner-om-gruppeterapi/234198>
- Klomsten, A, T. & Uthus, M. (2020). En sakte forvandling. En kvalitativ studie av elevers erfaringer med å lære om psykisk helse i skolen. *Nordisk Tidsskrift for Utdanning Og*

- Praksis = Nordic Journal of Education and Practice*, 14(2), 122–139.
<https://doi.org/10.23865/up.v14.2210>
- Kunnskapsdepartementet (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
- Kunnskapsdepartementet (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
- Langer, J. A. (1994). Focus on Research: A Response-Based Approach to Reading Literature *Language arts*, 71(3), 203-211.
- Langer, J. A. (2011). *Envisioning literature. Literary Understanding and Literature Instruction* (2. utg.). Teachers College Press.
- Lauritzen, L.-M. (2021). *Det skal helst gå godt: Skjønnlitteraturens bidrag til undervisningen om folkehelse og livsmestring i norskfaget på videregående skole* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø]. UiT Munin.
<https://munin.uit.no/handle/10037/22698>
- Lauritzen, L.-M., Antonsen, Y., & Nesby, L. (2021). «Jeg er så veldig redd for hvordan jeg påvirker elevene.» utfordringer og muligheter i undervisningen av folkehelse og livsmestring i norskfaget. *Acta Didactica Norden*, 15(1), 1-19. <https://doi.org/10.5617/adno.7848>
- Myren-Svelstad, P. E. (2020). Det affektive møtet mellom tekst og lesar: Tre postkritiske innganger til å velja skjønnlitteratur i morsmålsfaget. *Acta Didactica Norden*, 14(3), 1-18. <https://doi.org/10.5617/adno.7811>
- Nussbaum, M. (2016). *Litteraturens etikk*. Pax Forlag.
- Sivertsen, K, B. (2022). Følsomme lesninger. Affektteori og litteraturundervisning i Fagfornyelsen. *Nordlit*, 48, 1–11. <https://doi.org/10.7557/13.6369>
- Skaftun, A. (2009). *Litteraturens nytteverdi*. Fagbokforlaget.
- Spendlove, D. (2008) *Emotional Literacy*. Continuum.
- Ulland, G. (2016). Litteratursamtalens danningspotensial. *Nordisk Tidsskrift for Pedagogikk & Kritikk*, 2(3), 97–110. <https://doi.org/10.17585/ntpk.v2.270>

